A HÉT

Szerkeszti és Kiadja
Kiss József

XXII. évfolyam. 13. szám.

SZÁZ ÉVES CZÉG!

Haltenberger Béla
ruhafestő-gyára
KASSA

Női ruhák, férfiruhák, szőrmenemüek, selyem és egyéb kelmék a **legszebben** festetnek.
Gyászesetben ruhák soron kivül festetnek feketére.
Ruhák legszebben tisztittatnak.
Gallér- és kézelő-tisztitás.

✦ ALAPITÁSI ÉV 1810. ✦

A HÉT
SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
most
VIII., Népszinház-u. 22.

LABIA MÁRIA

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ
SÓSFÜRDŐ

ujonnan átalakitva április 1-én nyilik meg. Kitünő gyógyeredmények főleg

NŐI BAJOKNÁL. Elő- és utóidényben mérsékelt szobaárak. Villamos közlekedés Budapest—Kelenföld. Az elismert természetes budai **Király keserüviz** (ezelőtt Mattoni) iviteli telepe.

A fürdőigazgatóság.

Biztos megélhetést

biztosit **uri nőknek,** kevés tőkebefektetéssel **kézimunka- és előnyomdaüzlet,** ugy vidéken, mint Pesten, kit **szakmabeli oktatásban ingyen** részesitünk. — Kivánatra bővebb felvilágositással szolgál, Hungária Kézimunka Ipar, Vadas és Willheim VII., Akáczfa-utcza 59. Telefon 102-46.

LOHR MÁRIA (KRONFUSZ)

CSIPKE-, VEGYTISZTITÓ-, KELMEFESTŐ-, SZŐNYEG-POROLÓ- ÉS SZŐRMEMEGŐVÓ GYÁRI INTÉZETE

BUDAPEST, VIII., BAROSS-U. 85.

Alapitva 1867. *Telefon 57-08.*

FIÓKOK:

IV., Kecskeméti-utcza 14. sz.
IV. kerület, Eskü-ut 6. szám.
V., Harminczad-utcza 4. sz.
VI. ker., Andrássy-ut 16. sz.
VI. ker., Teréz-körut 39. sz.
VIII. ker., József-körut 2. sz.

ELŐKELŐ ITAL.
JAS. HENNESSY & Co., COGNAC
CSAK EREDETI TÖLTÉSÜ ÜVEGBEN

Pannonia-szálloda
Budapest, Rákóczi-ut 7. szám.
A Nemzeti Szinház mellett.

Reggelizés előtt fél pohár
SCHMIDTHAUER-féle
Használata valódi áldás gyomorbajosok-

Igmándi keserüviz

az elrontott gyom- rot 2-3 óra alatt tel- jesen rendbe hoz
Kis üveg 40
Nagy üveg 6

XXII. évfolyam. 1911. 13/1098. szám.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
Egész évre ... ... kor. 20.—
Félévre ... ... » 10.—
Negyedévre ... ... » 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST,
VIII., Népszinház-utcza 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések felvétele ugyanott.

Budapest, márczius hó 26.

Április elsejével kezdődik az uj évnegyed.

Ama tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése márczius végével lejár, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hovaelőbb megujitani sziveskedjenek.

Előfizetési feltételek:

Egész évre	**20 kor.**
Félévre	**10 kor.**
Negyedévre	**5 kor.**

Mutatványszámok kivánatra ingyen.

A HÉT kiadóhivatala,
VIII. ker., Népszinház-utcza 22. szám.

Krónika.

Katonadolog.

— *márcz. 24.*

Akár igy történt, akár amugy történt a katonasziget helyőrségében lejátszódott véres esemény, az most már tökéletesen mindegy. És tökéletesen mindegy az is, hogy a katonapártiaknak van-e igazuk, amikor simogatni akarják a dolgot, vagy pedig a felförmedéspártiaknak, amikor természetesen felförmednek megint. Mert kétségtelen, hogy egyiknek sincsen igaza és az egész esetben igaza csupán csak annak a Mannlicher-golyónak van, amelyik átjárta a Jazminovics András tüdejét.

Mert az a golyó a becsületes, őszinte és mindenféle kertelés nélkül való beismerője, sőt mondhatnám ugy is, hogy végső konzekvencziája a valóságnak, a meglévőségeknek, a mai letagadhatatlanul itt álló világnak. És meg merem koczkáztatni azt az állitást, hogy a hadsereg igazi feladatával, a katonaság igazi lényegével nem az országgyülés van tisztában, nem is a delegáczió, hanem az a Rudolf őrmester, aki akár részegen, akár józanon, akármilyen motivumból is, keresztüllövette a Jazminovics András tüdejét.

Elvégre is, gondolkozzék valaki a katonaságról ugy, ahogyan akar, de ennek a gyilkos golyó puskaporlángjának a lobbanásánál végre is csak meg kell látni a katonaságnak és a hadseregnek az igazi definicióját: intézmény, amelynek a czélja és a feladata az embergyilkolás.

És ennek a megállapitása után már azután nem is lehet kérdés többé, hogy csakugyan életnek és halálnak az ura lehet-e az őrmester a maga legénysége között. És hogy egyenesen intézményezett és évenkint ujból és ujból megszavazott és paragrafusokba foglalt joga van arra, hogy a brutalitást és a fegyelmet — ha van hozzá kellő talentuma — akár müvészetté fejleszsze ki. Mert azt csak senki elhitetni nem akarja velem, — bármily gonosz tapasztalatok is állanak a rendelkezésemre az emberekről — hogy az egyik ember a másik embert rá tudná kényszeriteni a harmadik ember legyilkolására szép szóval, igéretekkel, brutális parancsolóképesség és parancsolásra való mód nélkül. Mert hiszen ha ezt megcselekszi néhanapján, akkor felbujtó a neve és Csemegi szerint joggal nagyobb büntetés jár ki neki, mint magának a tettesnek.

Különös ez a jajgatás a Jazminovics András átlőtt tüdeje miatt. Az országgyülésen meg a delegácziókban szinte mosolygós kedvvel szavazzuk meg azokat a számolatlan százmilliókat, amik arra a czélra kellenek, hogy a hadseregünk csakugyan schlagfertig, csakugyan a feladata magaslatán álló legyen. De amikor egy őrmester akár igy, akár amugy le is vonja a végső konzekvencziáit ezeknek a megszavazott összegeknek és valóra is váltja a hadügyminiszternek ezidőszerint csukaszürke elméleteit, akkor egyszerre elkezdünk lármázni azon, hogy akadt egy altiszt, aki a vérig is komolyan tudta venni a saját kötelességét.

Mi a csoda ez? Hiszen a telekkönyvvezetőt elcsapják, ha az uj jelzálogterhet véletlenül a B. lapra irja rá a C. lap helyett. A banktisztviselő irgalmatlanul elveszti a kenyerét, amint valami nagyobb summával elszámolta magát. Csak a katonának nem az a kötelessége tehát, amiért véres-keservesen fizetjük? Hol itt a logika? És ha nincs logika, akkor hol van a gondolkozásbeli hiba? Rudolf őrmesterben, vagy netalántán inkább mégis a delegáczióban?

Néhanapján elég friss és elég vértódulásos a fantáziám, ami tudvalévően szoros összefüggésben van a gyomormüködéssel. De a legkongesztiósabb napjaimon sem tudnám elképzelni például azt, hogy Benedek Lajos táborszernagy (akkor még altábornagy) háromszor is rohamra tudta volna vezetni a debreczeni Dom-Miguel bakákat San Martinónál a piemontiak ellen azzal, hogy — teszem fel azt — kukoriczát csörget nekik, vagy pedig Kugler-süteménynyel kinálgatja őket. Bizony, itt az olasz visszavetésének a módja csak az volt, hogy Benedek kivette a hozzá legközelebb eső őrmester kezéből a puskát, azzal indult neki a csapata élén a másikaknak és amikor a legényei látták, hogy való-

ban c'est la guerre, akkor dőlt el a solferinói csata sorsa.

C'est la guerre. Amig háborura van szükség, amig katonaság van, addig szükséges bizony a háboru a békében is és addig elmellőzhetetlen, hogy necsak fegyvercsörtető emberek járjanak közöttünk, jámbor adócsörgető birkák között, hanem az is, hogy a katonaság békében is megtegye a kötelességét, hogy fentartsa a háborura szükséges vak fegyelmet, ami a kötelessége, amiért fizetjük. Mert beszéd ide, beszéd oda, azt el nem szabad felejteni semmiféle körülmények között, hogy a Jazminovics András tüdejét a *mi* pénzünkért járta át a golyó.

Nem akarnám sem a puskaport, sem pedig a kétszer kettő négy igazságát ujból feltalálni, de azért ebből a katonaszigeti esetből is az a világosság derül ki, hogy a nagy változást itt nem Rudolf őrmesternél, hanem őrmestertől felfelé, sokkal felfelébb kellene elkezdeni. Akár Hágában, akár másutt, de mindenesetre igazmondással. De azután most már megint olyan igazmondással, amelyik nemcsak jobbra, hanem balra is megmondja az igazat. Amig Wallenstein táborában van nemcsak egész Ausztria, hanem az óbudai szigetkaszárnyák is, addig legalább is felesleges dolog lármát csinálni a Jazminovics András eltagadhatatlanul szerencsétlen esetéből.

Paganel.

Téli este csöndje.

Óh, e hirtelen csönd, mint illat, sulyos, drága,
Ült meg lelkem felett és elaléltam tőle,
Gondolatom előtt — vajjon a sötéttől-e?
Tánczolt a régi sirás fekete karikája.
Mint messziről jövő hajók lámpásai
Himbálnak s fénylenek a messzi tengeren,
E perczek reszkető csillaglátásai
Beragyogták s lehunyták csodálkozó szemem.

Oly furcsa volt nekem e boldog, friss szilajság,
Ugy simogatott, mint lányt simuló sötét tüll,
Hogy minden egyszinü és minden elsötétül,
Nem láttam, csak kezét és elárnyékolt arczát,
Fehérségük a mély homálylyal soká harczolt,
Mig megadták maguk. Már csak gyürüje fénylett.
A fekete estbe lila lángokat karczolt,
Aztán az is kihunyt és nagy csend, nagy setét lett.

A perczek rámhulltak most, mint hüs esőcsöppek,
Halántékom verték, szemem és borult arczom,
Azt hittem: ringató, puha ölébe alszom
S nem tudtam megbántani ez árnyas, tiszta csöndet.
Oly idegen lett volna bármi bus, drága szónak
Remegése, mikor szeliden ránkhajolt
S mig hallgattuk, nekünk, két hallgatag szobornak,
Halk és finom veréssel, a csönd dalolt, dalolt.

Kuthy Sándor.

A trondhjemi herczeg kiséretében.

— Regény. —

Irta: ANTAL SÁNDOR. (8)

XII. Váratlan fordulat.

Mikor a fenséges urnak olyan kedve van, naponta háromszor is felkeres. Most, mikor legalább is sejti, hogy szükségem volna a társaságára, most messzire elkerül. Nem sokat törődöm Hejmer herczeggel, de szeretnék már egy ismerős ábrázatot látni. Mária herczegnő nem irt. Nem is igérte ugyan, hogy irni fog, de én mégis egyre türelmetlenebbül várom a levelét. Hátha Hejmer tud valamit róla. Nem hiszem, hogy neki irt volna az én Máriám, de ő járatos a királyi palotában, tudhat ujságot. Nem ujságokra vagyok én kiváncsi, talán még bántana is, ha valaki többet tudna Máriáról, mint én. Szeretném hallani a Mária herczegnő nevét és ha a trondhjemi herczeggel együtt vagyok, dus részem van ebben.

A Grand Hotel télikertjében végre megtaláltam őfenségét. Szivesen fogad, igen jó kedve van, sok mindenféléről beszél, de Máriát egyetlen szóval se emlegeti. Néha abbahagyja a beszédet, várja, hogy én is megszólaljak. De én vigyázok magamra, alig nyitom ki a számat. Tudom, hogy ha beszélek, a második perczben okvetlen kimondom a Mária nevét, ezt pedig nem akarom. Megigértem neki, hogy egy szót se mondok róla Hejmer herczegnek és ha az én szavam nem is ér sokat, a Mária akarata szent. Unalmas együttlétünk hamar véget ért. Hejmer herczeg még ma elutazik, ha én nem kerestem volna fel, ő jött volna hozzám. Családi ügyekben lesz oda egy pár hétig. Hogy hova utazik, nem mondta, nem is vagyok rá kiváncsi.

Czéltalanul bolyongok a városban és irigylek mindenkit, akinek dolga van, aki el van foglalva, aki siet. Szeretném tolni az időt, pedig nagyon kevés reménységem van a holnapban. Semmire se számitok, még Máriától se fog jönni levél. És mégis ugy érzem, hogy a sors valami kellemes, nagyjelentőségü meglepetést tartogat a számomra, csak ki kell várnom. Eddig ugyan mindig megcsalt az előérzetem, ezért most is ugy teszek, mintha nem biznék benne, mintha csak nevetnék rajta és nem gondolnék rá. De azért mindig várom a csudát!

A nappalok hidegen hagynak, de esténkint nem birok magammal. Nappal csak gyüjtöm a napsugarakat és este olyan vagyok, mint más, ha sokat ivott. Ilyenkor ugy hat rám a napsugár, mint az erős spanyol bor. Tele vagyok energiával, nagy tervekkel, mérhetetlen munkakedvvel, határtalan önbizalommal. Esténkint puszta tekintetemre eltörpülnek, eltünnek az akadályok és ugy érzem, hogy én vagyok az élet felelőtlen királya. Ilyenkor azt hiszem, hogy csak morganatikus házasságot kötök, mikor majd Mária herczegnőt az oltár elé vezetem. Az én királyságomnak nincsen határa, este semmi se lehetetlen. Felháborodva olvastam, hogy valami tudós villamossággal örökössé akarja tenni a nappalt. Nem hiszem, őrült mese az egész, de már ezért is keresztül tudnám szurni azt az embert. Hogy örökös nappal legyen, hogy lássam mindennek a konturját! Veszedelmes őrültség! Hiszen akkor nem volna érdemes élni.

Nincs egyéb dolgom, meglátogattam Sköldborg bárónét. Eredeti kis éremgyüjteménye van az urának, tiszti lövészérmek II. Oszkár ábrázatával. Van vagy hetven darab, mind egyforma, csak az érmek hátán a dátum különböző. Kedves éremgyüjtemény, de ha nem tart engem együgyünek a báróné, miért mutatja meg

nekem ezeket? Hogy én őt laikusnak tartom? Én már tudom, hogy ő szakértő. A báró nem volt otthon (találkoztam vele az utczán, különben nem jutott volna eszembe a látogatás) és mi néhány szó bevezetés után már a szerelemnél tartottunk.

A »szerelem« szót csak hozzá harmónikus környezetben szabad kiejteni, különben brutálisan hangzik, különösen nő szájából. Mikor Hildur asszony most először kimondta, hogy »szerelem«, én fedezésre gondoltam. És ez természetes, mert a báró szalónjában voltunk, ahol a stilushoz alkalmazkodva, csak Napoleonról vagy XII. Károlyról beszélhettünk volna. Ágyugolyók, fegyverek, lovak és tábornoki ősök arczképei képben és szoborban. Colleoni lovasszobra és Napoleon maszkja is arra vall, hogy Sköldborg báró naponta megsiratja délczeg kapitányságának soha vissza nem térő idejét.

Hildur asszony nagyon kedvesen cseveg, ugyanaz a fürkésző mélység van a szemében, amit már a Meurlingné szalónjában is megcsudáltam rajta. Finoman ki akar kérdezni szerelmi tapasztalataim felől, szeretné tudni, hogy mit szoktam érezni abban a pillanatban. És az az érdekes, hogy olyan tónusban beszél, mintha előzőleg már jól ismernénk egymást, mintha megállapodtunk volna abban, hogy nem törődünk a konvencióval, hanem ugy beszélünk egymással, mint két tapasztalt, különnemü ember. Én azonban nem tudom elfogadni ezt a hallgatólagos megállapodást, a szerelmi boncztant semmiféle formában, semmiféle társaságban sem szeretem. Az ilyen népszerü tudományt, meg az érdekes, izgató disznóságokat egészen az öreg, meg a nagyon fiatal uraknak hagyom, én nem kérek belőlük. A báróné beszéde is ugy hatott rám, mintha késő éjjel egy utczai lány egymásután százszor mondaná: Gyere be, kis pöszi.

A kis ártatlan asszonyka egész nyugodtan elmondja, hogy meg tudna halni egy exótikus szerelemért. És azután mindjárt, közvetlen utána megkérdi, hogy igazán magyar vagyok-e? Elmondja, hogy a legboldogabb perczeket egyes regényalakokkal élte át és minden szépen leirt férfival megcsalta már az urát. Remeg, mikor elmondja, hogy ő tökéletesen magába szeretne fogadni egy férfit, a képzelt alakokat azért is szereti, azok engedelmesek, mindent lehet velük csinálni. Könnyes a szeme, mikor mondja, hogy ő még senkié se volt, mert nem találkozott még olyan férfival, aki méltó lett volna arra, hogy odaadja magát neki.

Látom a szemén, hogy beszédközben átnéz a ruhámon. Brr... megrázkódom, mintha valami hideg test érne hozzám.

Ha talán akkor nem hallottam volna, hogy a szomszéd asztalnál mit beszéltek a Café Riche-ben, ha nem tudnék Hejmerről, talán akkor... Nem, még akkor se, ezzel az asszonynyal nem. Nem, én nem vagyok irgalmas szamaritánus, ebben az egy dologban nem ismerem a jótékony czélt.

Hildur taktikát változtat, pajtáskodik, tréfálkozik, azt mondja, hogy ő is kolléga, megmutatja a festményeit. Azután megmutatja a nyakát is, és kérdi, hogy nem akarom-e modellemnek? Szivesen áll vagy ül, ahogy akarom, aktban vagy ruhában, neki van ideje. Nekem nincs kedvem ehhez a mulatsághoz, majdnem sajnálom, hogy nincs, mert goromba mégse szeretek lenni.

Nem is értem, hogy lehetek ennyire érzéktelen; mintha csak egy grammofon hangját hallanám. Uj változás. A báróné még egy utolsó kisérletet tesz. Hildur asszony mint patriczius hölgy.

Semmi. Ki vagyok ábrándulva, kényelmetlenül, kellemetlenül érzem magamat. Végre őszintén sajnálva, hogy a báró urat most nem találtam otthon, elbucsuzom és eljövök. Az utczán restelkedve körülnéztem, hogy nem látott-e meg valaki? Mintha csak valami hirhedt nyilvánosház kapuja záródott volna be mögöttem. Ide többé nem jövök. Tudom, a báróné nem is fogadna.

Otthon természetesen nem várt levél.

*

Hejmer herczeg egy képeslevelezőlapot küldött Münchenből, jó mulatságot kiván. Hogy lehet valaki ennyire banális?

Már elmult három hete, hogy Mária elutazott és én mindig nem tudok semmit. Ha holnap reggel nem jön levél, utazom. Talán beteg, nem irhat. Hátha szüksége is van rám? Utazni fogok, magam viszem el neki a bronzszobrot.

Hirtelen melegre fordult az idő, szombat este van és az utczák tele vannak járókelőkkel. Minduntalan örvendő munkáscsaládokkal találkozom. Jó dolga van annak, aki fárad, ha utána igy tud pihenni. Stockholm utczáin télen-nyáron a gyerekek a legnagyobb urak, nekik minden szabad. Az utcza végig tele van hanczurozó gyermekekkel. Vajjon lesz-e nekem valaha gyermekem?

A mesternek, Arvid Gunnarsonnak a nevét olvastam egy plakáton, valami képviselőválasztási felhivás alatt. Mégis csak csudálatos, hogy egy ekkora nagy müvész törődik ilyesmivel. Gunnarsont minden érdekli, nemcsak a politika. Emlékszem, hogy egy izben különös jókedvvel állitott be hozzánk a müterembe. Lelkes örömmel ujságolta, hogy a preparált zab kilója öt őrével olcsóbb lett, mert a tröszt felbomlott. Mikor én lehülve, kissé kicsinylően kérdeztem, hogy talán baisse-re játszott a gabonatőzsdén, az öreg szeliden, de komolyan felelte:

— Nem, öcsém, nem játszom a börzén, csak annak örülök, hogy a svéd népnek évi tiz millió koronával többje lesz a zsebében. Ennyit jelent az az öt őre.

Hiszen én se azonositom a bohémiát a müvészettel, de azt mégse értem, hogy izgathat egy vérbeli müvészt minden apró-cseprő társadalmi vagy gazdasági kérdés? Mi közöm nekem ahhoz, hogy kapnak-e a nők szavazati jogot, vagy hogy ad-e az állam fogkefét minden iskolásgyermeknek? Ha valaki szobrász, akkor legyen egészen, minden izében szobrász. Az én fejemben annyi mindenféle munka terve kavarog, hogy egy negyed agytekervényt se foglalhatok le azzal a kérdéssel, hogy melyik klerikálizmus türhetőbb: a katolikus, vagy a protestáns?

— Hja, barátom, — szokta erre felelni a mester, — ti müvészek vagytok, én meg csak szobrász vagyok, ez a különbség megmagyaráz mindent. Az én fejem nincsen tele tervekkel, én mindig csak arra az egy munkára gondolok, amelyiken éppen dolgozom. Ti egyre nagy szobrokat forgattok a fejetekben, de a karotok apró nőcskék derekán fárad el. Ti azt hirdetitek, hogy a müvészet az élet, hogy a szép az isten. Hát ez a hit nagyon tiszteletreméltó, de mondd, miért imádkoztok állandóan a nők lábai között? Jó, jó, azt akarod mondani, hogy én már a miatyánkot se tudom egyfolytában elmondani, ebben igazad van, de biztositlak, hogy te is hamarabb elfelejted, mint ahogy képzeled. De én most komolyan beszélek, fiam. Minden valamirevaló ember teljesen kifejti magát, renaissance-életet él, megmutatja minden téren, hogy mit tud. Gondolj csak Lionardóra, meg a többiekre. Ti csak a müteremben, a kávéházban, meg a könnyü nőcskék hálószobájában vagytok emberek, máskülönben fogalmatok sincs az életről.

És még erényt csináltok tudatlanságotokból. Én becsületsértésnek meg rágalmazásnak venném, ha valaki azt mondaná rólam, hogy a mintázáson kivül egyebet nem tudok. Mert én igenis tudok sok mindenfélét és mindenütt ott vagyok, ahol használhatok az eszemmel. Csak egyetlen oldalról vagyok szobrász, köröskörül pedig ember vagyok.

— Én is ember vagyok.

— Nem, te müvész vagy, nem ember. Ha ember volnál, meg is hivnálak most ebédre, de tudod, a lányom huszesztendős, ezért még ha meg is bántalak vele, akkor is megmondom, hogy nem fogadnám szivesen a látogatásodat. Nem, nem féltem tőled, dehogy, hová gondolsz? De a fantáziádnak te már nem tudsz parancsolni.

Ebben igaza van Gunnarsonnak. A gondolatom, a fantáziám, a lépésem asszonytól asszonyhoz vezet. Ugy teszek, mintha csak szórakozásom eszközéül használnám őket, mintha csak annyi szerepük volna az életemben, mint a jó szivarnak. Pedig nem ugy van, ők használnak el engem, én égek, én pusztulok el értük. Én is tudhatnék sokat, annyit, mint Arvid Gunnarson, de akármerre indulok, mindig beleütközöm képzeletem asszonyának csipőjébe és nem érek el sehová. Igaza van Gunnarsonnak, egy keveset mintázok, többet képzelődöm, de különben csak nemi életet élek, mint valami tenyészállat.

Ha lehet változtatni ezen, akkor talán még minden másképp lesz. Mária segiteni fog, őérte a lehetetlent is megpróbálom.

*

Ingeborg mindig jó volt hozzám, nem érdemelte meg, hogy ugy bánjak vele. Elmegyek hozzá, megengesztelem. Nem találtam otthon, de mert a szobalány biztatott, hogy azonnal itt lesz, beültem a müterembe. Egy karosszékbe ültem az iróasztal elé. Minden olyan, mint a multkor, csak az asztalon van egy levél. Megnézem, — nekem van czimezve, bélyeg is van rajta. Nem nyulok hozzá, hátha Ingeborg már nem is akarja elküldeni. De nem azért nem bontom fel, mert nem illik, hanem mert tudom, hogy nem valami hizelgő a tartalma rámnézve.

Ingeborg tényleg hamar megjött. Hallom, a szobalány már az előszobában megmondta neki, hogy itt vagyok. Felöltözve bejön, még fel se állhatok, már előttem van. Belemarkol a hajamba keztyüs kezével és komolyan a szemembe nézve kérdi:

— Te, hogy mertél idejönni? Mondd, hogy lehettél olyan?

— Inga lilla, kicsi Inga, ne haragudj, bolond voltam... ne haragudj, kis kenyeres pajtásom, bocsáss meg! — És megsimogattam az Ingeborg pajkos, fius arczát.

— Bolond voltál, de mit gondolsz, ki vagyok én, hogy ugy bántál velem? Tegnap még meg tudtalak volna ölni. Te... te, hát honnan volt bátorságod... tudod-e, hogy majd elsirtam miattad a szememet? Pedig azt nem érdemled meg, egyetlen férfi se érdemli meg. Sohse hittem volna, hogy olyan lehetsz... Egyik este olyan vagy, mint egy isten, harmadnapra ördög válik belőled.

— De ugy-e, kicsi Inga, nem haragszol már rám, megbocsátasz? Ugy-e, elhiszed, hogy nem tehetek róla? Igazán nem akartalak bántani.

— Ugy beszélsz, Odin, mint egy gyermek, nem lehet rád haragudni. De mondd, gyakran el szóktad felejteni, hogy nem vagy a hazádban, a tatárok közt, akik az asszonyok hátából hasitják a lószerszámot? Nem tudod, hogy itt a legutolsó lánynyal se szabad ugy bánni, ahogy te tettél velem? Neked valami nagy bajod volt, vagy tán még most is van. Mondd el, kis Odin! Ülj szépen ide, szembe velem és beszélj. Nem pénzről van szó, azt látom. Nagyobb baj van. Valami más. Szerelmes vagy talán, kis fiam? Valld be, eltaláltam?

— Eltaláltad, Inga, olyan bölcs vagy, mint az upsalai püspök.

— Látod, ez baj, de legalább érdekes. Kár, hogy nem belém vagy szerelmes, akkor rendben volna a dolog. De most már szaporán, mondj el mindent.

És el is mondtam Ingeborg Haldénnak mindent. Ő ismeri Máriát, megértett és ugy beszélt hozzám, mint egy anya, testvér, mint egy nagyon kedves barát. Ugy váltunk el, mint a régi jó időkben. Rég nem éreztem magam ilyen jól, mint ma este. Egyenesen hazaindultam, hátha délután jött levél. Inga azt mondja, hogy egész biztosan kapok levelet.

Mielőtt felmentem a lakásomba, vettem egy esti ujságot.

Jó, hogy csak a szobámban kezdtem olvasni.

Az van benne, hogy Hejmer trondhjemi herczeg eljegyezte Mária bajor herczegnőt, Ruprecht herczeg lányát, a trónörökösné hugát.

XIII. Ők ketten.

Tehát Hejmer herczeg meg Mária herczegnő, az én Máriám...

Most csak azt szeretném tudni, hogy sokan nevettek rajtam? Vajjon a Hejmer herczeg egész társasága figyelte az én vergődésemet? Igazán olyan szórakoztató mulatság lett volna az én vivódásom, hogy érdemes volt a trondhjemi herczegnek akkora költségbe vernie magát? A derék, becsületes Hejmer herczeg, az önzetlen barát!

Eddig azt hittem, hogy nincs annál keservesebb, mint mikor az ember észreveszi, hogy megöregedett, hogy derékon törik minden akarása. Azt gondoltam, hogy annak az embernek a sorsa a legtragikusabb, aki ép észszel megöregszik. Nagy tévedés, most belátom, mert a tehetetlenséget megszokja, az akarást elfelejti az ember, ábrándozni, emlékezni még mindig tud, van vigasztalása. De mikor valaki tudatára ébred a maga együgyüségének, mikor rájön arra, hogy korlátolt, akkor már igazán vége mindennek. Hónapokon át orromnál fogva vezetett egy ember, nemcsak hogy ugy cselekedtem, ahogy ő akarta, hanem a gondolataimat és érzéseimet is ő kormányozta. Valahányszor régen balsikerem volt, vigasztalást adott az a tudat, hogy félreismertek, kevesebbre tartottak, mint ami vagyok. Pedig hát igazán keveset érek. De hát hogy is történhetett ez meg? Igaz, hogy Hejmert lebecsültem, de hogy ismerhettem ennyire félre?

A végén még kitünik, hogy én csak nem lehetek a legutolsó ember, mert ilyesmit nem tudtam volna elkövetni. Vannak hát rosszabb emberek is, mint én. Ezt nem hittem, nem tudtam elképzelni. És éppen Hejmer herczeg! Pedig a gazdag emberek milyen könnyen lehetnek becsületesek. Optimista vagyok, ott a hiba, hogy jóknak hiszem az embereket, különbeknek tartom őket, mint amilyen magam vagyok.

Nem, ilyen gondolatokkal nem segitek magamon, nem tudok belenyugodni ebbe a helyzetbe. Nem, ez nem vigasztalás, érzem, forr, ég bennem valami. Felháborit, hogy megcsaltak, hogy kijátszottak. Engem csaltak meg. De hát miért, mi oka volt Hejmer herczegnek erre? Nem tudom megérteni!

Meg kell tudnom. Megkérdem tőle, felelősségre vonom. Hogy milyen jogon vonom felelősségre? Mit

tett Hejmer? Mit tett, ő kezdte, ő kezdett mindent. Ő vitt Máriához, ő beszélt róla mindig. Mindig csak Máriáról beszélt. Ő akarta, hogy mintázzam. Ő akarta, hogy szeressem Máriát. Biztos, hogy ezt ő akarta?

Nem birom, nem tudok gondolkozni. Pedig kell, tisztán kell látnom, mert különben belebolondulok ebbe a kétségbe. Várjunk csak. Hejmer herczeg akarta, hogy én megszeressem Máriát: ez az én hitem, igy hittem én. Hejmer herczeg eljegyezte Máriát, ez biztos, tény, benne van ma minden lapban. Csak az én hitemben lehet hiba, ha fel nem teszem Hejmerről, hogy gazember. Nem tudom elhinni, hogy ő minden érdek nélkül képes ekkora gazságra. Tehát én nem jól hallottam, nem jól értettem a trondhjemi herczeg beszédét. Miért is akarta volna ő, hogy én megszeressem Máriát, vagy hogy Mária engem szeressen? Fiatalabb ember Hejmer annál, semhogy ilyen párositásban öröme telhetett volna. Hogy énértem nem tette, az bizonyos, nem szeretett ő annyira engem, miért is szeretne? Nem, érezném én, ha szeretne.

Csak azért beszélt Máriáról, mert neki csett jól, mert neki tetszett Mária herczegnő. Persze, hogy azért beszélt róla. Lehet, hogy Fedor nagyherczegnek is beszélt, biztos, hogy még másoknak is sokat beszélt Máriáról. Velem sokat volt együtt Hejmer herczeg, tehát sokat beszélhetett róla. Én nem mondtam semmit, legalább határozottan nem mondtam. Ő honnan képzelte volna? Lehet, hogy mikor velem beszélt, akkor is Máriára gondolt, Máriát látta, lehet, hogy nem vett észre rajtam semmit. Igaz, hogy ez mind lehetséges, de én csak nem tudom elhinni. Ha Hejmer tényleg szerette Máriát, miért járt Sköldborg báróhoz? Lehetett viszonya, én se voltam különb Ingeborg Haldénnál. Ez csak egyszer történt meg, nem volt viszony, ő azonban állandóan járt Sköldborgnéhoz. De ez se biztos, kávéházban hallottam, lehet, hogy egy szó se igaz belőle.

De egyet csak nem tudok megérteni. Miért beszélt Máriának rólam? A bárónénak is rólam beszélt, kedvencz témája voltam. De Mária azt mondta, hogy neki mindig, folytonosan rólam beszélt. Miért tette ezt? Hiszen rólam igazán nem érdemes beszélni. Talán tulértékesnek tartott, mert olyan sok pénzébe vagyok? Nem tudom megérteni.

Hát Mária? Nem tudok, nem akarok rá gondolni. Nem merek róla semmit hinni.

*

Vajjon erős ember Hejmer herczeg, vagy csak engem tart nagyon gyengének? Azt tudom, hogy ő nem bátor, de gyáva ember is lehet vakmerő.

Olyan szép levelet kaptam a trondhjemi herczegtől, hogy most már nem tudok hinni őfensége jóhiszeműségében. Kér Hejmer, hogy fogadjam el a Ruprecht herczeg meghivását, aki elhalt felesége szobrát akarja megcsináltatni velem. A Ruprecht herczeg levele is megérkezett, tele van udvarias, parancsoló előkelőséggel. Ugy látom ezekből a levelekből, hogy a játéknak még nincsen vége. Benne vagyok a játékban, ugy rémlik, én vagyok a főszereplő és fogalmam sincsen a darabról. Magas játék ez, belebolondulok, csak nem tudom felfogni, meghallani, hogy mit mondanak a többi szereplők »félre«. Csak az intrikusra gyanakszom és ijedten, lehet, hogy esetlenül nézek jobbra, balra, lesem, hogy merre van, ki a közönség. Magas játék ez, nem tudom megérteni.

Mit akar még a trondhjemi herczeg tőlem, ha már elvette Máriát? Hiszen nekem nincsen semmim! Ez az ember akar valamit, különben nem kapaszkodna belém. De mit akar, mitől akar megfosztani? Nem tudok rájönni, gondolkozni se tudok. Futnom kell, menekülnöm kell innen, mert megőrülök. Talán csak nem akarja ezt Hejmer herczeg? Vagy igazán benne volna ez is a szerepemben, az őrület? Fenséges ur, nem lesz tulmagas a játék? Az agyamat is, nem elég a szivem, meg a hitem annyi pénzért? Fenséges ur, nem fél, hogy engedek a hivásának, leutazom Bernauba? Nem fél, hogy tragédiát csinálok az ön komédiájából?

(Folytatása következik.)

Toll és tőr.

— *márcz. 24.*

A NEMZETI KASZINÓBAN két előkelő ur viaskodott egymással. Azt bizonyitották kölcsönösen, hogy egyikük sem méltó a kaszinói tagságra. Ez a felfogás az urak dolga. Jóval érdekesebb, hogy az urak felfogása szerint mi *nem* diffamáló. Az urak kölcsönt kaptak egymástól s most ebből kovácsolnak argumentumokat az egymás kigolyózásához. Pedig abban igazán semmi diffamáló sincs, ha az emberek kölcsönöket vesznek fel. Ahol az emberek egész esztendőn át kártyáznak, ott miből szerezzék be a kártyázáshoz szükséges pénzt, ha nem kölcsönökből? És itt válik érdekessé a kaszinó afférja. Nem volt diffamáló az anyagi viszonyokat jóval tulhaladó összegekben kártyázni. Nem volt diffamáló, hogy az urak megrendült anyagi helyzetüket kártyanyereséggel akarták rendezni. Százezreket akartak nyerni, holott ők csak ezreket veszithettek. A partner esélyei tehát sokkal kedvezőtlenebbek voltak, mert a partner százezreket veszithetett volna, amivel szemben az a kilátása volt, hogy csak ezreket nyerhet. A felek rizikója tehát nem volt egyenlő, s éppen az a jellemző, hogy a kevésbé jó viszonyok között levő kaszinói tag nem világositotta fel a partnert arról, hogy a nagy rizikó fejében milyen kicsi haszonra van kilátása. De hát ez a kártyajáték. S amikor a Nemzeti Kaszinó élete ilyen különös rendszeren alapszik, méltán csodálkozik a világ, hogy minő jogon csinálták a kaszinó tagjai oly nagy kultuszt a kaszinói becsület körül.

—

A KOALICZIÓS KÉPVISELŐK *megesküdtek valamikor arra, hogy a képviselőházban nem hallgatnak meg darabontot. Az eskü annál komolyabb volt, mert olyan időben hangzott el, amikor semmi kilátás sem volt arra, hogy darabont bejusson a parlamentbe. Ők mégis megesküdtek, mert az eskü pózában gyönyörüen fest az ember, s mert akkor divat és hazafias cselekedet volt a vért megcsapolni és esküt tenni. De az idők változtak s a koaliczió urakat olyan események elé állitották, amilyenekre az esküttétel napjaiban nem gondoltak. Akadt választókerület, mely darabontot küldött a képviselőházba s ami ennél is több, kedden megtörtént, hogy egy volt darabont hozzászólott az idei költségvetéshez. És itt eszükbe jutott az eskü szentsége. Megesküdtek, hogy nem hallgatnak meg darabontot s a darabont mégis elég vakmerő volt beszélni. Nem respektálta az esküjöket, sőt arra provokálta őket, hogy most esküjökhöz hiven cselekedjenek. A nem koaliczió képviselők, akik emlékeztek erre az esküre, összenéztek és ijedten várták a botrányt, mely a darabont szavai nyomán keletkezik. Várták, hogy a darabont beszédét botrányba fullasztják, mert a meg nem hallgatás esküje erre kötelezi őket. Régebben legalább igy értelmezték, ha az urak fogadták, hogy ezt vagy azt a képviselőt nem hallgatják meg. De kedden nem ez történt. A koaliczió urak magyarázni kezdték az esküt, s ugy*

találták, hogy annak kettős értelme van. Valakit meg nem hallgatni nem jelent okvetlenül botrányba fullasztást. Meg nem hallgatni ugy is lehet valakit, hogy az ember kisétál a tanácskozóteremből. S mert ez az utóbbi magyarázat jobban megfelelt a koalicziós urak kényelmének, testületileg kivonultak a teremből. Ez a kétértelmü esküdözések előnye. Az ember nem tartja be az esküt s mégse vádolható azzal, hogy hamisan esküdött.

—

BELOFOTOCZKY KÁLMÁN nagyváradi püspök akart lenni s miután a kinevezés nem őt juttatta e dus javadalmu méltóságba, lemondott a tábori püspökségről. A lemondás mulatságos. Magyarországon legalább husz millió ember él, a kinagyváradi püspök szeretne lenni s nem lehet azzá. Hová jutnánk, ha mindazok megsértődnének és lemondanának állásukról, akik nem lehetnek nagyváradi püspökké? Ilyen püspökség — fájdalom — egyelőre csak egy van s igy a husz millió magyarnak bele kell törődni abba, hogy szerényebb állást foglaljon el. A tábori püspökség különben sem olyan szerény javadalmazásu, hogy annál rosszabbat ne tudnánk elképzelni és Belopotoczky ur igazán jó helyen is volt ebben a püspöki székben. Emlékezünk pásztorleveleire, melyeket a legénységhez intézett. A hangjuk nyers volt s a legénység kiérezte a szavakból, hogy itt nem az evangélium, de a kaszárnya stilusában szólnak hozzá. A kaszárnyának ez nagyon jó volt igy. De aki jó a kaszárnyának, az nem lehet jó váradi püspöknek.

—

A SZENT IMRE-KÖR IFJUSÁGA nem tudta bevárni, mig az expresszvonat Budapestre ér gróf Apponyi Alberttel. Elébe utazott Érsekujvárig s dallal fogadta az Amerikából hazatérő grófot. Nem értjük az ifjak türelmetlenségét. A klerikálizmus nem nélkülözte Apponyit, szépen virágzott távolléte alatt is, igy tehát a klerikális ifjak a soron kivül való üdvözléssel önérzetükben és hiuságukban bántották meg azokat, akik Apponyi távollétében sikerrel folytatták az ő politikáját. De hát meg kellett mutatni Apponyinak, hogy mily fejlett az ő detektivszimatjuk, s Apponyi meg is dicsérte az ifjakat e pompás szimatjuk miatt. Ő eltitkolta az érkezés idejét s az ifjak mégis tudomást szereztek róla. Ugy-e, szinte hihetetlen, hogy az ifjuságban ily fejlett legyen a kémlelőképesség? De efölött csak Apponyi csodálkozik. Ellenben a beavatottak természetesnek találják, hogy ez a képesség ilyen csodákat müvel. Mert a képességek fejlődésére nagy hatással van a nevelés, és a klerikálizmus kémlelésre neveli a rábizott csemetéket. Az iskolákban kikémlelik a tanárok politikai, erkölcsi és vallási nézeteit s besugják a fölöttes fórumnak. E besugásokon mulnak a tanári áthelyezések, megrendszabályozások, szekaturák és fegyelmi vizsgálatok. És mindezt csak Apponyi ne tudná? Négy évig állott a közoktatásügyi minisztérium élén s négy év tapasztalásai után mégis meglepődik azon, hogy a klerikális ifjak kitünő kémek. Hogy Apponyi ennek örvendezzen, emiatt kár volt az ifjaknak Érsekujvárra utazni. Ezt a titkot Budapesten nagyon sokan megmondhatták volna neki.

—

ASSZONYKÉPVISELŐ.

(Ha a norvég parlament mintájára a mi parlamentünkbe is bejutna asszonyképviselő.)

Természetesen lelkes, rajongó, tüzes, viharos, pattogó, ropogós »éljen« fogadná, amikor először betenné a lábát a Házba.

EGY JUSTH-PÁRTI: Jó bör!

EGY KOSSUTH-PÁRTI: Kicsit sovány...

ELNÖK: Örömmel üdvözlöm parlamentünkben az első nőképviselőt! *(Éljenzés.)* Ezzel alkotmányos fejlődésünk uj stádiumba lépett.

EGY KÖZBESZÓLÓ: Halljuk a szüzbeszédet! *(Általános röhögés az összes padsorokban.)*

ELNÖK: Az igen tisztelt közbeszóló urat rendreutasitom, valamint felkérem Pákos Péter képviselő urat, hogy nyujtsa karját képviselőtársunknak és vezesse a számára kijelölt helyre...

(Pákos karját nyujtja a hölgynek és ellépteti vele a miniszteri székek előtt. A miniszterek sorba kezet csókolnak, mint ahogy az egy lovagias nemzet vezéreitől kitelik.)

A NŐI KÉPVISELŐ: Tisztelt Ház! Abban a nagyszerü tudatban fogadtam el a választóim bizalmából nekem juttatott mandátumot.... *(A mellette ülő képviselőhöz.)* Kérem, ne szemtelenkedjék... *(Folytatja.)* hogy a tisztelt Házban folytatott munkásságommal... Hallja Ákos, nem tud legalább addig várni, mig a mondatot befejezem?... a nők jogait megvédelmezzem... disznó!... Hazám polgárai végre megilletődtek abban a nagyszerü érzésben, hogy nekünk nőknek egyéb feladataink is vannak, mint alacsonyrendü házi és szerelmi szolgálatokat végezni... Ugyan ne izetlenkedjék már... Boldoggá tesz a tudat, hogy én lehetek az első, aki a nők magasrahivatottságának, munkás komolyságának jelvényeként a magyar parlamentben hivatást teljesithetek!... Node, államtitkár ur!...

ELNÖK: Ne tessék a szónokot zavarni!

A HÖLGY: Azzal fejezem be szavaimat, hogy igenis teljes erővel akarok részt venni a parlament legkomolyabb... disznó... munkásságaiban és mint a munkapárt hü tagja...

(Az ellenzék felzudul az utolsó szavakra.)

— Szégyelje magát! — hallatszik a Justh-párti padsorokból.

— Panamista! — ordit mennydörgésszerü hangjával Ecserfalu negyvennyolczas képviselője.

A HÖLGY: A közbeszólások engem nem zavarnak. *(Ebben a pillanatban odalép hozzá az öreg ecserfalui magyar és a fülébe sug valamit.)* Téved uram, nem vagyok Khuen-Héderváry, a ki belepirul az efféle gorombaságokba.... Ó, nagyobb viharokat láttam én már, mint amilyen ebben a parlamentben szokott lenni.

(Szónok-leül. A miniszterek gratulálnak, kezet csókolnak, az államtitkár bizalmas vacsorára hivja meg, hogy megbeszélhesse vele a szerb vámszerződés kérdését.)

Maximus.

Krónika II.

Buschthiehrad herczege.

— *márcz. 24.*

Néha a történelem nem vérrel, hanem czitromos vizzel iródik. Minden nemzet históriájának megvannak a maguk szentimentális fejezetei, amikor Shakespeare kezéből Birch-Pfeiffer Sarolta veszi ki a tollat. Franczia ország történetében a reichstadti herczeg jelenti »A molnár és gyermeké«-t, vagy Pált és Virginiát. Sőt a sasfiók nemcsak a Szajna mellett, az egész müvelt Európa köztudatában megrikató helyet talált, alakja minden országban naturalizálódott, koporsója után egész földrészek ballagtak Rókus-kórházi sirató asszonyokként.

Ez a komor árnyék most ujra végigsuhan a kontinensen. Miért ne álljunk szóba vele? A napoleoni hagyatékban mindig akad valami csecse-becse, drágaság,

dőreség, egy kard vagy ékszer villanása, ágyu vagy grognard morgása, egy izom vagy gondolat kidomborodása, amelyet érdemes papirra kényszeriteni. És a reichstadti herczegen annyit sirtunk már, hogy egyszer más oldalról, mosolyogva és gunyolódva figyelhetjük meg alakját.

Ki tehát a Burgnak az a fehér embere voltaképpen? A história sok szóval keveset mond róla. I. Napoleon fiának élete egy őszi séta, ködben, borongással, lirai ritmusokkal, levélhullással és a mult század tragikus vonásával, a tüdővészszel. Történetében nincs szubjektiv rész, amely megkapná a figyelmet; ami fény a herczeg fehér katonakabátjára omlik, az kivülről jön, a napoleonisták rajongásából, a császárt illető nagy tiszteletből, a hagyományok szivárványos prizmájából. Ami koszoru nem fért rá az apjára, azt, akár a jó anya a fölös ruhaszövetet, eltettük a fiu számára. A dicsőségből parczellát és tőkét csináltunk, amelynek kamataiból, tudjuk, még III. Napoleon is jól tudott lakni. De III. Napoleon legalább élt, mozgott, gondolkodott, ember volt, mig a szomoru herczeg halvaszületett és, mégis, élve temettetett el. Rövid földi pályafutásának egyetlen nevezetes stádiuma az volt, hogy huszonegyéves korában befejeződött; ez is elég volt rá, hogy alakja legendássá váljon, érzelmes lepedőben kisértsen és örökké a vizek fölött lebegjen.

Százan és százan próbálták meg, hogy a reichstadti herczegből karaktert formáljanak. Senkinek sem sikerült. De mért is sikerült volna? Hol áll megirva, hogy fiu az apjára üssön; avagy: mért ne lehetne a herczeg vérében éppen a Mária Lujza eleme a domináló? És a nagy franczia és nemzetközi demokraták: nem veszik észre, mily mélyen hajlanak meg az öröklődés elve előtt, amikor a pedigreet tisztelik II. Napoleonban? És az egész modern világ, a self-made-manek világa nem önmagát fricskázza-e föl, amikor kétségbeesik egy fiatal emberélet kihunytán, egy fiatal emberéleten, amely egy szóval, egy gondolattal nem árulta el, hogy önálló vonásai vannak, hogy meg tud állani a maga lábán, hogy szentimentalitása mögött indulatok, erők, tehetségek motorjai lappanganak?

I. Napoleon körülbelül oly idős volt, mint fia, amikor már Toulonnál tartott. Ami akadály karriérje előtt állott, nagyobb volt, mint Metternich hajlékony diplomácziája, I. Ferencz álompora, az udvari tanitók dauphinista tanitásai. Elbától a száz napig az ut hosszabb, mint Schönbrunntól a Tuileriákig. Ha a Burg rab madarának szárnyai lettek volna, akkor bajosan akad hatalom, amely elmetélje. És ha igen, megmaradtak volna a karmok, ez a csodálatos szerv, amelyről meg van irva, hogy még halálunk után is tovább nő. De II. Napoleon nem karmolt, még csak nem is csipett.

Mindabból, amit a fantázia a herczegről tud, semmit se látunk a fehérképü, bajusztalan osztrák bakaezredesen. Csöndesen, nyugodtan halad a maga pályáján, a schönbrunni nyirottfás parkban, a lainzi vadaskertben, a Burg ódon folyosóin. Azok a magasan repülő gondolatok, amelyeket szinmüirók, érzékeny történetirók a fejébe próbálnak raktározni, az ő eszméik, az ő következtetéseik, egy jó sujet ügyes fölhasználása. De semmi egyéb. II. Napoleon örökkön homunculus marad, amelyet müvészet, érzelmesség, ábrándozás, naivság és babona kotyvasztott össze, de amelynek annyi ereje nem volt, hogy a fiolát összetörje, nem hogy a Burg tiszafából készült főkapuját.

Száz éve, hogy a reichstadti herczeg megszületett. Nyolczvan esztendeje, hogy alakja eltünt a kapucinusok sötét pinczéjében. E hosszu idő alatt, amely könyvtárakat, gallériákat, gondolatok ezreit falja föl, alakja mit sem kopott, mit sem devalválódott. Ma is még azon frissen, biedermeieres poézissel jár előttünk, mint amikor I. Ferencz azon törte a fejét, mily titulust adjon neki, azt-e, hogy Mödling herczege, vagy azt-e, hogy Buschthiehrad herczege? Alakját ösmerjük száz meg száz képről, reprodukczióról, metszetről. Minden szava ösmeretes, még azok is, amelyeket soha nem mondott el. Tudjuk, hogy viszonya volt az őzlábu Elsler Fánnival, hogy rosszul tanult és hogy egy temetésen hült meg halálosan. Nincs életének oly mozzanata, amelyet a történelem vagy a képzelet meg nem örökitett volna. Csak nagy szinésznőkről, vagy courtisane-okról áll ennyi intimitás és portrait a rendelkezésünkre. A köztudat pedig ájtatosan nézi a legenda-lavinát, amely csak azért nem okoz szerencsétlenséget, mert ropogós hó helyett puha czitromlevet sodor össze.

Ha most ehhez hozzáképzeljük, hogy a nagy Napoleon környezetéből oly emberek emléke, mint a Daru, Kleber, Lannes, Masséna, Jourdan, Augereau, Soult, Bessières, Duroc-é stb., alig száz év alatt elfakult s már csak a történelem lapjain, azaz az exhumácziós asztalon él, az ember önkénytelenül elfanyarodik és odatendál, hogy halandó társainknak nem annyira tettekkel, befejezett cselekményekkel, pontos és erős emberi adatokkal, hanem érzelgősséggel, ködfátyollal, gyermekmesékkel és misztikummal férkőzünk a lelkéhez. Az emberiség szereti, ha legalább részben ő csinálhatja a históriát, ha képzeleteivel, naiv gondolataival, romantikus ecsetjével — biztos távolból — hozzájárulhat a legendák kiföstéséhez. Pszichológiailag ez érthető, mert a befejezett dolgok csak matematikailag elégitik ki a fantáziát, a rejtelmesek azonban fölcsigázzák. Nem kétséges, hogy az alacsony, a tömegintellektus, a kettő közt választva, melyikre fog szavazni. Egy Heracles, Perseus, sőt egy Lenormand, egy Cagliostro, egy XVII. Lajos, egy Trenck báró, örökké fognak élni. És örökké uralmon fog maradni a könyzacskó is, amely senki ember fiánál nem hiányzik, mig a józan ész, a higgadt itélet, a logikus szem már egyénibb tulajdonságok.

Ez a magyarázata a buschthiehradi vagy mödlingi avagy reichstadti herczeg örökkévalóságának. Valójában a sasfiók szerény kis veréb volt, aki vigan pityegett, röpdösött, fecsegett a schönbrunni park öreg gesztenyefái között, s aki talán nem is álmodta, hogy amit eszik, iszik, alszik, az nem a beleinek, a veséinek, beteg idegeinek és törékeny testének funkcziója, hanem maga a komor és szent történelem.

Syrion.

Jöjjetek...

Jöjjetek, duhaj diákok,
Dalos őseim,
Nevessetek a szemembe
Lelkem könyein.
Nem tudok ugy csókot adni, mint ti,
Nem tudok ugy az álmokba' hinni,
Nem tudok ugy lányt ölelni, mint ti,
Nagy kupákból tüzes bort kiinni,
Más az én szent szeretésem,
Más az én bus szivverésem,
Nem tudok ugy dalt dalolni,
Nagy könyvekre ráhajolni —

De busulni jobban tudok, mint ti...

Kelen László.

A yabaze-i vitorláscsónakok esti fényben.

Irta: MAX DAUTHENDEY. (3)

Hanaké arczának merev nyugodtsága egy pillanatra sem lágyult meg. A szolganő, miután Hanaké eszméletre tért volt, a skárlát köntöst levette róla s kék ruhába öltöztette, a melynek szövetét felhők és hullámok rajza tarkitotta. Rizsporral, festékkel kendőzte meg arczát, fején megerősitette a csilingelő hajdiszt, amikor a vendégsereg érkezését észrevette.

A »Zengő Kagyló« és a többi szolganő most teát, borsméntás czukorkákat és apró süteményt szolgált föl a társaságnak.

Amint a kérdések sokasága már valóságos tüskekoszorukénnt szorult mind veszedelmesebben Hanaké köré, a »Zengő Kagyló« valami mentő ötleten törte a fejét, hogy urnőjén segitsen.

Kiszaladt, behozta a holt papagályt s jajgatva tartotta urnője elé:

— Ime, urnőm, a papagály haldoklik...

De mekkorát ámult, a mikor Hanaké elfordulva tőle és elmosolyodva, igy szólt a vendégekhez:

— Az én szolgálóm, ugy látszik, megbolondult... Megzavarta eszét az a nagy tisztesség, amely házamat érte ma. Azt mondja itt nekem, hogy haldoklik a papagályom, holott az már tegnap óta halott s ma már egy császári herczeg megtévesztésére szolgált nekünk.

A szobában hirtelen csönd lett, mint amikor elszállnak a verebek a fáról, amelyen csiripelve lármáztak vala.

A vendégek valamennyien megértették, hogy a herczeg már ittjárt, valamennyien megértették, hogy Hanaké nem szereti; s még azt is érthetőnek találták, hogy egy herczeget ámitani lehessen; de micsoda szentségtörés, ime, fenszóval gunyolni az ég fiát s megvallani az ámitást!

Mintha mindegyikük kezéből kiesett volna a teáscsésze és széjjelfolyt volna minden tea, oly ijedt-mereven ültek valamennyien. Egyetlen korty tea sem ment le már a torkukon. És amikor Hanaké hideg, jégcsillogásu szemét tágra nyitva igy szólt:

— A herczeget nem fogja megölni ez az ámitás. Én sem haltam bele az ő szerelmébe, — akkor a szende nőcskék mind behunyták a szemüket nagy ijedelmükben. A férfinép felczihelődött és mint valami hátráló rákcsapat, kifelé takarodott a szobából az egész vendégsereg, részint amiatt rettegve, hogy itt káromlás érte az ég fiát, részint csupa tisztességtudásból, mivelhogy a herczeg csak nemrég itt tartózkodott és szenvedélye betölti még a levegőt.

Alig hallható suttogással kérve bocsánatot, megdöbbenve és sietősen osontak ki az utolsók is a szobából, mintha az egész ház csupa tüz volna, amely őket elhamvaszthatná.

Hanaké pedig kitakarittatván a szobát, pihenni tért. Takarója alá göngyölegpárnát tolt a »Zengő Kagyló« s ő elterülve a padlón, csakhamar elaludt.

Másnap este vitorla tünt fel a tavon. Büszke hattyuként, nesztelenül siklott Hanaké háza felé. Csakhogy a kis kikötőhidon senki sem várta. Csak a a sás bóbitái hajlongtak a császári csónak előtt a belőle kilépő herczeg felé.

Hanaké házának papirosablakai és bambuszajtói nem nyiltak meg, midőn a herczeg szolgája bekopogtatott.

Lángjahunyt lámpásként állt ott a rostélyzatos fehérablaku faház. Egy arra vitorlázó hajóslegény ujságolta a herczeg embereinek, hogy Hanaké reggel valamennyi cselédjét elbocsátotta. Csak legkedvesebb szolganőjét tartotta meg, azzal csónakjába szállt és elvitorlázott, de senki sem tudja, hová.

A császári csónak egész éjjel ott kóválygott Hanaké háza közelében. A ház papirosablakai azonban sötétek maradtak és a néma császári csónak hajnaltájban eltünt a szemhatáron.

Másnap este száz császári csónak vitorlázott elő Yabazé felől. Mintha száz fehér legyező feszült volna ki a tavon. Ide-oda czikázva széltében-hosszában átkutatták az egész tavat, egész éjjel, Oczutól Yabazéig, Karaszakitól Katatáig, Szétától Amaczuig. És mintha belevilágitanának a tó alvilágába, fehér vitorláik elmélyedő száz tükörképét ugy huzták a sötét vizen maguk után.

Következő este is lejátszódott a száz vitorlás-csónak szinjátéka; keresték Hanakét s a ködben szerteszéledve a tavon ugy libegtek, mintha valami szürke óriási hálóban száz fehér selyempille fogódzott volna meg.

Még a kisebbfajta japán városokban is esténkint megnyilik a szerelem vására, amelynek josivára a neve. A tokiói josivára Japán legnagyobb csókpiacza; közeli, távoli vidékek legszebb leányai kerülnek össze ott, árvák, akik öleléseikkel szerzik a mindennapi kenyerüket, elszegényedett családok szüzei, akik szerelmeik váltságdiján öreg szüleiket tartják el. A szerelem e piaczán szerelmet árulni nem megbecstelenitő.

Ártatlanul tüzes ragyogással, akárcsak a tejut csillagsávjai odafönn, ugy gyulnak fényre napnyugta után a szerelemvásár szépen gondozott, csinos, és széles utczasorai. A nagy vasrácsos kapu, amely a csókvásár kerületét a várostól nappal elzárja, most tárva-nyitva már s őrzik a rendőrség emberei. A nyitott kapun tul, a főut közepén végig rózsaszin felhő huzódik a tavaszi estben: az ut tengelyének vonalába ültetett cseresznyefák rózsaszin virágpompája.

Jobbról-balról enyhefényü, fehér lampionlánczok világitják meg az egyemeletes kis házak erkélyeit.

Csupa ünnepélyes csend és nyugalmas fényesség ez az ut, amely az ötezer szépségek hajlékaihoz vezet. A mellékutczákban, amelyek a főutat keresztezik, állnak a csókvásár csinos és szintén lampionkoszoruzta házai. E házak földszintjén aranyos termek sora tátong az utczára. Farácsozat választja el az utczától e helyiségeket, egy-egy aranykalitka mindegyik s villanyoskörték fénye világitja belsejöket.

Szegedi Egyetemi Könyvtár

Mindegyik teremben sorjában a rácsnál, virágos, drága selyemköntösben negyven-ötven fiatal, keskenyvállu leányka ül. Mint kirakatba tett disztárgyak, ugy várnak ott, mindegyik egy-egy kis selyemvánkoson kuporog.

Aranytükkel tüzdelt magas fekete hajdiszek alatt rózsaszinre kendőzött rizsporos arczocskák szinte végeláthatatlan sora kinálkozik. Negyedóráról-negyedórára sétálhatsz a rácsos termek mentén, mig végignézed a szépségek ezreinek e seregét.

Mindegyik kalitkaterem falait müvészi faragványok ékesitik. Arany és vörös fénymázzal bevont fák, tigrisek, sárkányok rajza domborodik a fénymázas falakon és szálló darvaknak meg paradicsommadaraknak a guggoló kislányoknál is nagyobb képei tarkitják e sort.

Mint negyven-ötven fehér gyöngyszem arany-, vagy vörösbélésü dobozban, ugy világitanak a rizsporos, tojásdad arczok mindegyik teremben. Egyikben skárlátszin virággal himzett, égszinkékruhás leányok, másikban karminvirággal himzett smaragdzöld köntösüek, itt csupa fehér ruha, szivárványszinszárnyu pillangókkal himes; amott csupa fekete talár, amely alól rózsaszin, zöld és kék alsóruhák látszanak.

Mindegyik leány vánkosa mellett jókora porczellánbögre áll, amelyben hamvas parázs hunyorog. A lányok kicsi ezüstpipákat szivnak, a melyekbe csak csipetnyi dohány fér, nem több, mint a mennyi a hüvelyk- és mutatóujj között kis galacsinná gyurható; finom kis ezüstcsiptetővel morzsányi parazsat vesznek ki a bögréből s azzal gyujtanak rá. Egyik leányzó tükör előtt a haját igazgatja, a másik hosszu rizspapirszalagra csak ugy az ölében, tussal, ecsettel levelet ir; a harmadik gyüszünyi csészéből teát iszik; egyesek csak legyezgetik magukat; rendkivül kicsi könyvet, valami regényt olvas az egyik, a másik mandolint penget és barátnője halkan zümmög valami dalt. Van aki odatipeg a rácshoz s kecsesen fogván a hármas uszályát, óvatosan int az utcza idegeneinek, némelyiknek anyja vagy testvére érkezik, akik kedvesen, szerényen beszélgetnek a rácson keresztül vele.

Száz meg száz főnyi néptömeg, férfi, nő, katonaság, gyermeksereg illedelmesen suttogva, mosolyogva sétál a fényben uszó utczákon. És késő éjfélutánig ugy járnak-kelnek ott az emberek az ötezer leány kalitkái előtt, meg-megállva a rácsnál, be-betérve a házba, s ugy vásárol magának a férfi, miután a kalitka valamelyik szépe megtetszett neki, dalt, muzsikát, tánczot és szerelmet.

A tokio-josivára egyik ily házába lépett be cseléd-jével Hanaké s ott maradt száz éjszakán, hogy testét, mint igérte volt az isteneknek, százszor eladja s az ég fia iránt való engedelmesség alól ezen az áron szabaddá váltsa magát.

Eladta magát fiatalembereknek, akik még nem ismerték addig a szerelmet és eladta magát véneknek, az élet gondjaiban elgyötörteknek, magányos embereknek, a kik még egyszer, tán utolszor kivánták meg a szerelem gyönyörét; eladta magát háboruba induló katonáknak és a csatatérről hazaküldött rokkantaknak; eladta magát diákoknak, mesterembereknek, nemeseknek és kuliknak. Csak külföldieknek, Európa és Amerika idegeinek tagadta meg testét Hanaké.

Jött azonban egy este valami fiatal külföldi, valami tengerésztiszt és követelte, hogy a ház tulajdonosa adja ki neki az ő pénzéért Hanakét. Akkoriban volt az, amikor az amerikai hajóraj a japán nemzethez tisztelgő látogatásra érkezvén, Yokohama kikötőjében horgonyzott. A város elöljárósága parancsot adott és minden utcza sarkára odaszegesztette az irát: »Japánok! Tisztelet a külföldieknek! Nem szabad őket megsértenetek. Az utczákon helyet engedjetek nekik, három lépésnyire kitérvén előlük. Egyáltalán a legudvariasabban viselkedjetek az amerikai és európai barbárokkal szemben, mintha csak müvelt ázsiaiak volnának. Az amerikai hajóraj látogatásának napjaiban a josivára lányainak külföldiektől nem szabad megtagadniok magukat«.

Hanaké mégis megtagadta magát. S mivel éppen a századik éjszakán már lerótta volt tartozását az istenek iránt, éjféltájban cselédjével együtt kiszökött a josivára-ház hátulsó ajtaján, diszruháját és ékszereit otthagyta, s régi köntösébe burkolózva elmenekült a josivárából. Senki sem vette észre, a tömeg sürüjében eltünt; egész podgyásza egy kis madarat rejtő piczike kalitka volt.

Ezt a madárkát a josivára egyik leánya éppen egy órával a szökése előtt adta volt el neki, épp akkor, hogy az amerikai tiszt belépett a házba. Nagy ijedelmében Hanaké görcsösen tartván kezében a kalitkát, szinte öntudatlanul vitte el magával.

A kis madár him fülemüle volt s bánatosan gubbasztott a kalitkában, mert hiszen eladatásakor megfosztották párjától, amelylyel közös kalitkája volt. Hanaké és cselédje utközben etetni próbálták, de a madár nem evett. A remegő kis fülemülével még az éjjel vonatra szálltak s elutaztak a Biva-tó felé. Másnap délben már Hanaké tóparti házában voltak.

A szolgáló kinyitotta az összes ablakokat, hogy friss levegő járja át a régóta szellőzetlen helyiségeket. Ősz volt s a parti fákról sárga leveleket sodort be a szobákba minden szélroham.

A tó vizének nem volt már meg a nyári kék szine. Sötétzöldde komorult. A nap már alant járt és hosszabb volt az árnyék. A zizegő sást kivágták, tarlója nesztelen volt és halott.

De Hanakét az őszi idő nem szomoritotta el. A josivárai élet izgalmas emlékei forralták még vérét. Napjában százszor is megcsodálták őt ott, százaknak tetszett és nevetnie kellett százezerszer, anélkül, hogy akart volna nevetni és száz férfi ölelte meg, holott egyiknek sem áhitotta ölelését. Már egész teste-lelke megszokta a csodáltatást. Most már szinte azt sem tudta, miért is ment el innen e tóparti házból valamikor. Már arra az esetre is alig emlékezett, a mikor szerelmese a tóra vitte őt. Fülébe hangzott még ugyan ama dörrenés, ha akarta, érezte azt is, mint feküdt kedvese ölében, de holt szerelmesének arczára már nem emlékezett s hangjának csengését nem birta emlékezetébe idézni már.

Az a sok száz arcz és hang, amely őt a josivárában csodálta, szerelmesének arczát és hangját elzavarta már. Hanaké ezen sem szomorkodott, inkább csak csodálkozott.

Beesteledett. A cseléd rendbeszedte a házat. Hanaké csak ekkor vette észre a félholtra vált kis fülemülét s igy szólt hozzá gondolatban:

— Kiengedlek börtönödből, kicsi himmadár. Talán visszatalálsz Tokióba, a josivárába, kicsike nőcskédhez.

Kinyitotta a kalitka ajtaját. A madár kiröppent. De ahelyett, hogy az ablakon elmenekült volna, veszett-dühösen lecsapott Hanaké fejére, tépte, vagdosta haját s néhány pillanat mulva holtraváltan esett le a megrémült leány lábához.

Hanaké reszketett ijedelmében, térdreroskadt s megértette, hogy a kis himmadár, mivel nőcskéjétől elválasztották, boszut akart állni s dühének izgalmába belehalt.

Hanaké az ujjait odaszoritotta a fejéhez, lesimitotta megtépázott haját. És ekkor hirtelen olyasmit

érzett, mintha a madárka fájdalma, ime, az ő szivébe költözött volna át s szerelmének minden emlékét föltámasztaná.

A távolban három vitorla tünt föl a tavon. A szemhatár irányában haladtak s csakhamar eltüntek. Hanaké most visszapillantván a tóról a szobája falára, hirtelen megint maga előtt látta szerelmesének arczát. Megborzongott gyönyörüségében.

Szerette volna odarögziteni szemeivel a falra ezt a képet; ám az arczvonások elmosódtak és az emlékezés megint csak megbágyadt, Hanaké pedig megzavarodott és elszomorodott. Sirva is fakadt s olyasmit érzett, hogy jó volna meghalni már!

— Kis madár, — sóhajtott Hanaké — mutasd meg az utat kedvesemhez! Segitsetek, ti istenek! Száz éjszakán áldoztam nektek, hadd áldozhassak immár holt szerelmesemnek mindörökre.

A kis madártest hirtelen megvonaglott, megrándult a padlón s tétova szárnycsapásokkal nekiröppent a papirosfalnak. Kis fülkében, virágos váza mellett, egy iczike-piczike doboz csillogott. A vergődőn röpdöső madár lecsapta a földre. A doboz szétnyilt, a madár pedig holtan esett le melléje. A kis dobozból ekkor az ablak felől áramló légvonat néhány selyempapiroskát sodort Hanaké felé.

A selyempapirosban aranyfüstlemezek voltak, japán hölgyek ily csillogó diszszel szokták leveleiket ékesiteni. De Hanaké azt is tudta, hogy ezek az aranylapocskák életunt embernek mit jelentenek. Néhány aranyfüstlemezt hirtelen elhatározással ráillesztett az ajakára, nagyot, mélyet lélegzett s köntöse ujjával eltakarta arczát. A nyitott ablak előtt aztán ugy rogyott össze megfulladva, holtan.

(Vége.)

Saison.

Asszonyparlament a Lipótvárosban.

— *márcz. 24.*

Emma boldogan indult el hazulról. Ma vette föl először a krémszinü füzőt, amely nemcsak derekára hatott szigoru impresszióval, hanem egyszersmind csipőn alul is megszüntette a dagadó hullámot, a két medenczecsontot sejtelemszerü finom sikba olvasztván egybe.

Fehér nyakára kettősen csavarodott rá az aranyszőrü kigyó, mely nyestfejével kajánul meredt az utczán járó-kelőkre és apró, éles fogaival kéjesen harapta a friss télutói levegőt. Az emberek már kezdték unni a csukottfedelü automobilokat és gyalog járkáltak a Sas-utczában. Emmát térdig levágott kalappal, széles karmozdulattal üdvözölték a férfiak és Emma, érintetlen negyedmilliónyi hozományának tudatában, finom leereszkedéssel fogadta az üdvözléseket. Közben mozdulatlan ajkával nem szünt meg egyre ismételgetve elmondani a beszédet, melylyel a mai ülésen megtámadni szándékozik a vezetőséget.

— Nini! Te vagy az, Emma! — szólalt meg a háta mögött egy kellemes hang és vállán diszkréten fekete ernyő vékony fahegye pihent meg.

Emma hátrafordult és megpillantotta legjobb barátnőjét, a szőke Alicet, akit apró, kissé előrecsucsodó szája és ajkán pihenő rövid és duzzadt orra miatt nyulacskának hivtak a társaságban. Férfiasan megrázták egymás kezét.

— Szervusz, nyulacska — mondta Emma. — A gyülésre jösz te is?

— A teremburáját, — felelte nyulacska — hát hova a fenébe menne az ember ilyenkor, ha nem a gyülésre?

Meg kell jegyeznünk, hogy nyulacska a »parbleu« és »mordieu« vigszinházbeli forditásaiból kölcsönözte a »teremburáját«, melyet ritkán cserélt fel a »teringettét« és »teremtucscse« szókkal.

— Remélem, nyulacska, — szólt szeliden Emma — hogy velünk tartasz, radikálisokkal, akik a mai napon bombaként fogunk rátörni a vezetőségre és lesegitjük őket arról a polczról, ahová kegyünk juttatta őket.

— Radikális vagyok, megbizhattok bennem, a teremburáját! — volt a felelet.

Amikor a gyülésterembe értek és a maguk gyöngyvirágillata elkeverődött a többiek gyöngyvirágillatával (ez volt akkor divat a Lipótvárosban), az elnök és alelnök még nem foglalták el helyüket.

— Hizs... huzs... zsu... zsu... su-su... — hallatszott a teremben, és csak néha-néha süvitett fel egy sarokban a következő:

— Tititititititi... tititititi...

— Pöty... pöty... pöty... pöty... pöty... pöty...

Egyszerre csak a zaj szivébe tépett a csengő szava, halkabb lett a su-su-su... letompult a titititi... és egészen elhalt a pöty-pöty... pity... pity... A csengetyü vészesen tépett, szakitott beléjük és csakhamar duruzsoló foszlányok, hangrongyok lebegtek csupán a levegőben, mig végül beállott a csend.

— Tisztelt közgyülés! Ezennel megnyitom az ülést. Kérem türelemmel meghallgatni a mult ülés jegyzőkönyvét.

Mialatt a jegyzőkönyvet felolvasták, a tagok kibontották ezüst leplükből a négyszögletü tejszines csokoládét és feketére festették fogsoraikat velük. Emma a retikülből előszedett kuglerbonbonait megosztotta nyulacskával és mig a jegyzőkönyvet olvasták, összesen harminczkettőt fogyasztottak el a czukorkákból.

Ujból az elnöknő szólalt fel:

— Most pedig következik a napirend. Szeretett alelnöknőnk...

Nem fejezhette be szavait. Emma, aki vezére volt az ellenzéknek, felállt a székre, boáját meglebegtette a levegőben és igy kiáltott:

— Szót kérek napirend előtt!

Erre kitört a vihar:

— Piripiripiri... purupuru... kurukuru... tiptiptiptip... csupcsupcsup — hallatszott vészes süvöltéssel.

Az elnöknő idegesen rázta a csengőt, melynek fogója végigszakitotta keztyüjét is. Mire ujból beállott a csend, Emma ilyen hangon folytatta beszédét:

— Az alelnöknő egy közönséges pletyka!

— Maga egy pletyka! — süvöltött vissza az alelnöknő.

— Megvonom öntől a szót — mond az alelnöknő.

Az iménti vihar ujult erővel tör ki. A zöldszemü Beumelnét aléltan viszik ki a teremből. Nyulacska, aki szivből irigyli Emma sikereit, felhasználja a tumultust és titokban hátulról leránczigálja Emmát a szónoki székről. Az elnöknő végre folytathatja:

— A megtámadott alelnöknő személyes kérdésben szót kér, ezennel megadom azt neki.

Alelnöknő sápadtan az izgalomtól, felugrik helyéről, lorgnonját reszkető kézzel szoritja szeméhez, végignéz a gyülekezeten és a szájában ragadt mentolpasztillát leszoritva gégéjére, szólt:

— Tisztelt közgyülés! Az a brutális támadás, mely engem egyik tisztelt tagtársunk részéről ért, annál sulyosabban érint és lep meg, mert az illető tagtárs a kettőnk közt levő korkülönbségnél fogva is több tiszteletet tanusithatna irántam. Az illető tagtárs ugyanis hat évvel idősebb nálam.

— Haha! — kaczagott bele a mondatba Emma.

— Igenis! Hat évvel — folytatta az alelnöknő. — Ő mer engem azzal vádolni, hogy pletyka vagyok. Pletyka a tisztelt öregapja, de nem én!

Elnöknő csenget és rendreutasitja szónokot, aki igy folytatja:

— Hivatkozom azokra, akik a mult évben választásukkal megtiszteltek, hivatkozom összes zsurjainkra és estélyeinkre, hivatkozom barátainkra és főképp azokra, akik számon tartják a mi magas köreinkben szállongó pletykabeszédeket. Honnan patakzanak inkább a rólunk szóló apró történetek forrásai, az én ajkamról-e, vagy tisztelt tagtársunk ajkáról?

— Tárgyhoz! Tárgyhoz! — hallatszik baloldalról.

Elnök csenget és következő szavakkal utasitja rendre a közbeszólókat:

— Ne tessék közbeszólani. Az igen tisztelt Breitmanné alelnöknő nem tért el a kitüzött tárgytól, melynek anyaga a pletyka.

— Hivatkozom magára az ellenzék vezérére, az engem támadó tisztelt tagtársnőnkre, — folytatta az alelnöknő — hogy amikor alkalmam lett volna a társaságokban széthordani annak a hirét, hogy őt Herczel tanár nem vakbél miatt operálta meg, hanem igenis hemorrhoidális bántalmak miatt, nem tettem ezt meg, hanem megőriztem a titkot mindmáig, amig az igen tisztelt tagtársnő brutális támadásával ugyszólván kikényszeritette belőlem a titkot....

Nem folytathatta tovább. Emma mint furia süvitette be a levegőbe:

— Nem igaz! Nem igaz! ... Vakbél volt!.... Hazugság! Hazugság! Rágalom...

Fel akart ugrani a székre, de nyulacska hátulról leránczigálta. Az elnöknő csengetett, de már nem volt képes elfojtani a rettenetes vihart, mely az alelnöknő és Emma összecsapása nyomán keletkezett. Kalaptük villogtak meg a levegőben. Visitás, sikoltás és fogak vicsorgatása hallatszott; reticule-ök csörögtek; az öreg Bleierné leharapta Blumné füléből a butont; nyulacska lecsipte kezével Emma legszebb lokniját és az elnöknő arczához vágta; Emma önkéntelenül ugy ugrott vissza nyulacskára, hogy másnap nyulacska apja kénytelen volt vidékre küldeni leányát és eljegyzését a lapokban is közöltetni; viszonzásul Emma másik szomszédnője betörte Emma füzőjének bordáját, ugy hogy a halcsontok áttörtek a ruhán és mint szeges paizs övezték körül Emma derekát, mely ezuttal nem engedett a roncscsá dult mider impressziójának és csipője alatt finom hullámzásba dagadt a medenczecsontok közti sik.

— Hu! hu! hu! — hallatszott vésztjóslóan mindenfelől...

— Pöröbörö... pitypitypity... pity... — volt a válasz....

— Hu! hu! hu! — hallatszott ismét.

De már ekkor egy gomolyag volt a terem, szőke és fekete loknik repültek a levegőben és édes asszonyi csókok nyomán daganatok pattantak ki az illatos bőrön.

Maitre Jacques.

INNEN-ONNAN.

⊙ **Miniszterek és ujságirók.** Igy ültek egymás mellett: egy miniszter, egy ujságiró... És a miniszterek voltak most a kevésbé fontosak. Ez a nagy barátkozás egyáltalán nem keltene csodálatot például Franciaországban, ahol az emberek előbb ujságirók, aztán miniszterek, azután megint ujságirók, de nálunk mindenki hódolattal nézett a zsurnalisztákra, mert élő exczellenczek köszöntötték fel őket. Végre be kell látni, hogy azok a nagyon komoly, vagy nagyon vicczes emberek »*von der Presse*« igen fontos és magas személyiségek és azért, mert öt krajczárért megveszem a trafikban a lapjukat, még nem nevezhetem őket skriblereknek és nem kell elnéznem a társaságban a fejük felett. Ezt a magyar burzsoámorált alaposan megölte Hazai Samu, aki kisütötte, hogy a miniszterség épp ugy a diplomátlan embereké, mint az ujságirás, és igy a zsurnalisztáknak fejére feltüzte az autodidakszis glóriáját. Ezzel még nem lett kegyelmes ur a százforintos riporterből, de legalább odakünn is meglátták, amit minden szerkesztőségi szolga tud: hogy Magyarországot nem a budai minisztériumokból, de a pesti redakciókból kormányozzák.

* * *

D **Két sirkő.** Hegyi Aranka és Vidor Pál siremlékét lepleztek le a kerepesi temetőben. A nekrológiró leirja: két operett-szinész. Aztán gondolkozik és kijavitja: két tragikus szinész. Mert mind a ketten tragikus szerepet játszottak szimultáne azzal, amit a szinpadon alakitottak. Az operett grácziái pedig fájdalmasan elpityerdülhettek kedden délután, hallván, hogy mennyi hazugsággal és szép frázissal czukrozzák be az ő keserü életüket. A primadonna a számláira és a babérral tarka czifra nyomoruságra gondolt, amig graczióusan lengett a siker atmoszférájában és édesen trillázott a csalogánytorka.

Láttuk őt aztán vidéki városokban, — az utolsó stáczionál — amint betegen, összetörve pénzt hajszolt. A másik karriér befejezése pedig egy revolverdörrenés volt. Taps és népszerüség közepette jött a halál, váratlanul, megrenditően, hihetetlenül, mint egy véres japán bohózatban. Ez a két nemes és kiváló tálentum már a multé. Mi alig ismerünk rájuk. Ma a szinészi karriéreken nincsenek ilyen tragédiák, de ilyen tehetségek is ritkák.

* * *

D Piros ruha. Egy ujságiró meglátogatta Anatole France-ot. Feltünt neki, hogy a mester piros ruhában fogadta. Jules Lemaitre is igy jár otthon. Az egyszerüség hivei, a puritánok és a finomak piperézkednek, csinoskodnak otthon, valóságos papagálykosztümben járnak. Egy német ujságiró Stephan Georget kereste fel. Ő egy lila bársonypárnán ült. Talár volt a vállán, amely hasonlitott egy királyi palásthoz is. Wilde dandyzmusáról felesleges beszélnünk. Mindannyian szinte feminin szeretettel válogatják meg ruhadarabjaikat és tetszelegnek a szinben. Különösen az iróasztalnál. Ők, a lelki átöltözés müvészei és büvészei, lerugják a polgári ruhájukat, mikor kezükbe veszik a tollat. Exotikus ruhákat öltenek. Ezzel a szimbólikus cselekedettel lépnek az irás oltárához. Olyan hittel bogozzák ekkor a nyakkendőiket, mint egy választékos és előkelő főpap a czingulumát. Mert legtöbb iró nem nekivetkőzik az irásnak, de igenis felöltözködik hozzá. Nekünk önkénytelenül arra kell gondolnunk, hogy egykor a vates poéta és pap volt. Ez az uj öltözködési kedv — ugy látszik — emlékezés a multra. A poéták atavizmusa.

* * *

= A tékozló fiu. Üzente neki Magyarország: »Jugend, gyere vissza, minden meg van bocsátva«. És Jugend visszajött. Jött, mint egy bájos és jókedvü, mókás, lump pajtás, akit valamikor a hárpia feleség kiseprüzött a házból, nehogy elrontsa a jámbor férjet. Jött, mint aki meghallotta, hogy a ház őrző sárkánya elköltözött már oda, ahol nincs többé tarkaképü jókedv, vig figurázás, az ő szobájának kárpitjait nem rontja már a füst, abroszának nem árt a földöntött kupa, — a szemfedő tiszta, gyüretlen marad és hüséges, józan, nem lump, nem kikapós hitves a sirféreg és a szu. Jött a kedves, bolondos Jugend, a határon már messziről jódlirozott és fütyült, habzó kancsót emelt a kezében, feli az édes márcziusi sör friss kortyaival és bekukkantott a pesti kávéházajtón, hogy vigyorogva megvigasztalja a pikkoló mellett gyászoló férjet: »Szervusz, kamerád, hát meghótt a nagysága, a kuruczgógi Sovinizmus nagysága, ó szegény nagysága!« Éppen olyan kedves és tetszetős, akárcsak valaha, félrecsapott Bursch-süvegje mellett müvészkertekből szakitott virág, ruhája redőin is kaczagó napsütés, az ajkán friss móka, aranyos életöröm. Meg se látszik rajta, hogy számüzött volt, meg se látszik, hogy a kutyabagosi és kisbürgözdi kaszinó megpörkölte nemzetiszinü lángon, mint egy yorkshirei malaczot, olyan szittya dühvel; Magyar Miska rugásainak foltja sem kéklik rajta. Hamar kihever, elfelejt mindent az ilyen vig legény, azt mondja, rég volt, igaz se volt tán. Visszajött a Jugend, üdvözlégy Jugend . . .

* * *

= Az ökröndi táltos. Egy isteni kinyilatkoztatással megint gazdagabb hát ez a csodákkal bővelkedő ország. Most nem a kutban vagy a nyárfa odvában megjelenő Szüzanya elébe sereglenek a bucsujárók; sem a kőröshegyi szüz ördöggel való incselkedésein ámul a világ, most az ökröndi egyházfi látomásai röpdösnek hirmadár szárnyán a sötét Kárpátoktól a szőke Tiszáig a falukon. A nagyszerü embernek minden nagyböjtben álomjelenései vannak; csak egy félkulacs szentelt bor kell neki, és a szent galambok, mennyei létrák, kis angyalok, dicsturbános vértanuk és tüzes nyelvek már rajzanak elébe csőstül, tuczatszám. A szent ember olyan kapós a falujában, akárcsak egy szexuálpedagógiai szabadelőadás a gonosz Pesten. Öreg korcsmázók szivesen itatják, kiváncsi menyecskék boldogan tömik a zsenge bárány husával, turóslepénynyel, csak hallhassák tőle elmesélni a sok csodálatos álmot, amelyben arkangyalokkal találkozik, szentekkel beszél. Eddigelé jól is volt minden, álomeké jével csak a mennyei határokat szántogatta a derék öreg, legfeljebb egy kis templomsurolásra, gyertyaajándékra serkentette a vénasszonyokat szent Antal nevében; legfeljebb olyan álmai voltak, hogy fehér luddá látta átváltozni a templomi perselyt, szent Cziczelle ludjává, akit valami égi ebédre hizlal a szent nő, és általa üzeni a jó asszonyoknak, hogy kinek arravaló garaskája van, tömje vele a ludját, cserébe ő is küld majd hizodalmas jó egészséget minden ökröndi ludnak; vagy afféle üzenetet hozott szent Józseftől a férfinépnek; hogy márcziusi József napjára fölássák szépen a plébános kertjét, akkor nekik is tizszeres áldást hoz termésükre a megszentelt ásó. Igy aztán lassan lejött a mennyei határokról a földre, a krumplitermő, venyigehajtó jó földi rögre, mivelhogy a legutóbbi vasárnap virradóra megint elébesuhant a vérzőszivü Jézus és azt izente vele az ökröndieknek, hogy az idén dupla napszámért se menjenek ám az árendáshoz sarjut kaszálni, szőlőt kötözni, répát kapálni, mert ha még egyszer elfogná őket a tavalyi istentelenség, hogy mind odagyültek a zsidó több pénzére és a nemes uraságok szénáját kinn rohadni, szőlejét gazbafulladni hagyták, akkor az idén lesz pestis, lesz jégverés és minden jó és drága, ami csak a büntető sorsharag boltjában raktáron van. Az árendás erre aztán árulkodni kezdett a szolgabirónak, népbolonditásnak és bujtogatásnak gyalázva az aranyszáju egyházfi kissé tulságosan tendenczióus álomlátását és kétségbevonva, hogy a vérzőszivü Jézusnak gondja lenne az ő répaföldjére; igy aztán harczol és háborog most az ökröndi táj, — és majd csak elválik, hogy a nemes urak bora, vagy az árendás pénze, vagy a csendőrpofon, vagy még egy kulacs bor lesz-e nagyobb hatással az egyházfi vizióira? . . .

* * *

D Bohémek. Bernhard Shaw egy czikkében a bohémek glóriáját tépázza. Elárulja többek közt, hogy egész irodalmi müködését a reggeli és az ebéd közt intézi el. Hozzá a feleségével is békésen és boldogan él. A bohémeket — a piszkos körmüket, az édeskés romantikájukat — pedig a pokolba kivánja. Nem ámulunk el ilyen pálfordulásokon. Hiszen természetes, hogy a forradalmár egyidőben okvetlenül összeütközik a közönségével, akkor egész biztosan, mikor a közönség is az ő hitére tér. Ma pedig körülbelül ezt látjuk. A mult századbeli költők romantikáját s a tegnap értékforradalmát kiárendálta magának a publikum. Mert kinek kedves ma a diákszoba nyomora, a rojtos gallér, a modortalanság, meg Murger, mint éppen a nyárspolgárnak, akinek hatszobás lakása van és tiszta inge? Ki menti fel okvetlenül a feleséggyilkos férjet? Kicsoda elnéző a bohémség nevében, még az igazság rovására is? Ki tipor a jóizlés ősi szabályain? Csak a nyárspolgár. A müvész már nem. Elvégre a bohémség éppen a helyváltoztatásban, a törvénynélküliségben van. Ehhez az ősdi czigánykódexhez épp ugy nem ragaszkodhatunk mereven, mint a burzsoák törvényeihez, vagy a spanyol etiketthez. A nyárspolgár naponta száz princzesszászt szivel, következetesen feketekávét iszik és hajnali öt előtt nem tud ágyba bujni. De az igazi bohém szükség esetén tizkor is elalszik és tejet vacsorál szőlős kalácscsal, nikotin és grisette nélkül, mert őt még a forradalom szokása se köti.

SZINHÁZ.

Májusi fagy.

(A Nemzeti Szinház bemutatója.)

I.

Tipikus magyar darab.

Magyar sorsok intéződnek el benne. Máshol ezt az akcziót nehéz lenne elképzelni. Az alakok is a miéink. Külföldön talán agyonütik a hőst és meghal, de a magyar glóbuson még a kardot se birja kezébe venni. Egy kezdetet mutat a dráma, egy forradalmat, ami csak nálunk forradalom s egy békés megoldással végződik, megbéküléssel és elhalkulással, ami magyar tragédia. A mi májusunk csipős és zimankós. Erről a bimbógyilkos tavaszról beszél az idegorvos, a dráma raisoneurje s a dráma. Derékon'kettétört tehetségek, harcztalan harczosok járnak itten, akik egyszer megpróbáltak kilendülni s aztán örökre visszaroskadnak. Mi pedig ebbe a földalatti életbe nyerünk betekintést. Aki nálunk bukik, az felfelé bukik. Pénzházasságokba, képviselőségekbe, előkelő bőrfotelekbe. A magyar halottak meghiznak.

II.

Ezt akarta mondani *Szilágyi* Géza és *Lenkei* Henrik? Az előadás képei ebben a pillanatban peregtek le a szemeink előtt. Illetlen és igazságtalan lenne végleges véleményt formálnunk, a szinház és a nyomda között. Épp oly illetlen és igazságtalan lenne azonban elhallgatnunk, hogy a dráma csak részben sikerült s az első felvonás halvány, a harmadik bágyadt és az egészből mintha hiányoznék az átéltség ereje, rábeszélő, parancsoló, lenyügöző hatalma. Az idea szülte az alakokat. Maga a cselekmény a külsőségeivel pedig nem tud lebilincselni. Az izmos, velős gondolat csak gondolat marad azután is, hogy a szinházból hazajövök. Nem élet és drámai élmény. Ugy tetszik, hogy a képek nem verődnek egybe s a filmen hiba van. Állanak a mozgóképek. Próbálom latolni, analizálni, mit kaptam az előadásból. Hallottam-e egy emberszív dobogását? Éreztem-e valakinek a közeli lehelletét? Vagy felcsendült-e egy szó, amely mélyebbről jött, mint a torokból? Hazudnék, ha bólintanék. Homunculusok ezek egytől-egyig egy eszmei retortában. A forduló az, hogy a pénzes udvarló évek multán visszatér és felajánlja vagyonát a férj és a forradalma megmentésére. Egyedül ezt a régi, vérszegény motivumot látom teljesen s ez él egyedül, a szinpadon is, az erősen összeszoritott és keményen megkomponált második felvonásban. Különben sehol sem nyugszik meg a szemem. Végül visszamenekülök az alapötlethez s abba kell belefogódznom. Ha talán egyedül irta volna valaki, például *Szilágyi* Géza...

III.

Szilágyi Géza háta megett három sulyos és nagyszerü verseskötet áll. Ő e könyvek mellől mosolyogva olvashatja az én kritikámat. Én azonban épp oly nyugodtan és bátran irom le az impresszióm, mert szeretem az ő zengő és férfias poézisét, klasszikus és modern sorait, fekete márványból kivésett ünnepi szavait. A drámairás mégis más. Egy idegen territórium, mint a szobrásznak a könnyed toll és a fehér papir. Ki tud közületek szobrot faragni, vasat kovácsolni, hidat épiteni, lirikusok?

(P—n.)

ZENE.

Labia Mária. Az uj operai szinjátszás egyik reprezentativ womanjének tekintik a külföldön. A régi olasz opera halálával meghalt a régi játékstilus is és a müfaj átalakulásával uj szinésztipus keletkezése vált szükségessé. Bellini, Donizetti és az ifju Verdi dicsőségével együtt nyugodott le Patti, Bianchi és Sembrich napja is és Leoncavallo, Mascagni, Puccini uj gárdát hoztak: Destinnt, Labiát, Szamosit. A régi operában a muzsika állott az előtérben, a zárt formák, amelyek eltávolithatatlan akadályokat görditettek a dráma folyamatossága elé. A modern dráma erősebb volt. Széttörte a formákat és a zeneszerző a töredékekből csak melodramatikus kisérőzenét komponálhatott. A régi énekesnőket nem használhatták többé. Az abszolut hang, az abszolut énekelni tudás, mint értékmérő helyébe a szinjátszóképesség került és az operaénekesnő alakja gyanusan közeledett a diseuse-éhez és az énekes szinésznőéhez. Az énekhangot már nem kezelték hangszerszerüen, hanem inkább fokozott beszéd módjára és a szinpadon többé nem szopránok és altok mozogtak, hanem asszonyok küzdöttek és szerettek. A modern hősnők sokkal nervózusabbak, semhogy a nyugodt szépségü és szélesen szőtt melódiák és a belcanto éneklési mód ezután is alkalmas volna jellemzésükre és sokkal több szerep-studiumot végeztek, semhogy pszichológiailag indokoltnak találhatnák a koloraturás őrülési jeleneteket. Ábrázolásukra uj szinésztipus termett, amelynek szinjátszó erényei és zenei gyöngeségei sikerrel tanulmányozhatók a gyönyörü szemü olasz grófnőn, aki jelenleg a budapesti Operaház vendége. Labia Máriát Gregor fedezte föl; az ő szinházában lett világhiressé a Tiefland Mártájának kreálásával és most, hogy Gregor a bécsi opera élére kerül, elsőnek volt primadonnáját szerződtette uj szinházának tagjai közé.

Müvészet.

Ösztöndijak.

A király hetek előtt itthagyott nekünk emlékül egy kis ösztöndijacskát, ötévenként esedékeset, ötezer korona összegüt. Magyarul ez annyit jelent, hogy évi ezer korona uj áldozatot hoz az udvari pénztár a magyar képzőmüvészet javáért. Bizony, szerény kis összeg. Ha azonban valakinek a legfelsőbb környezetben is aggodalmai támadnának amiatt, hogy az összeg talán még igy is kissé vidéki méretü, megnyugtathatjuk: a magyar képzőmüvészeten sem ez, sem tizszer annyi pénz, ösztöndij alakjában kiadott pénz nem segit. Az ösztöndij legalább százszor annyi bajt és keserüséget okoz, mint amennyit használ: ezen már rég tul vannak azok, akik a müvészet anyagi problémáit figyelemmel kisérik. Minden néven nevezendő ösztöndij. A feltételeket, az adományozás módjait, a felhasználást nem lehet oly szigoruan megszabni, hogy valóban érdemes tenyérbe számolják le az ezreseket. Egyáltalában az emberi képességeket meghaladó feladat: kikeresni az érdemes, a legérdemesebb, a legtöbbre hivatott kezet. A képzőmüvészetben épp ugy, mint bárhol, szinte elképzelhetetlen az a próféta, aki az ifjuról, a kezdőről a jövendő nagyságot meg tudja jósolni. Ilyenfajta próféták többnyire csak utólag jelentkeznek, amikor a müvész már egyik sikerét a másik után aratja, amikor a nekrológját vagy az életrajzát szerkesztik és amikor mindig akad ember, aki a törekvő ifjuban oly korán észrevette a nagyrahivatott tálentum jeleit.

A legbecsületesebb elfogulatlansággal kezelt stipendiumokkal szemben is állanak mindezek a tételek, nem is szólva arról, hogy emberi voltunk, gyarló voltunk következménye gyanánt nem osztogatják éppen elfogulatlan jó szándékkal az ösztöndijakat. A felséges alapitványtól sem várunk többet tehát, mint elődeitől. Ez elődökről pedig nem felfedezés, hanem közismert igazság, hogy egészen czéltalanok. Aki a müvészetet pusztán a müvészetért, a termékeiért szereti, a gyönyörüségért, amelyet okoz, mit sem törődve azzal, hogyan, milyen körülmények között keletkezett a szóban lévő produktum, az nyugodtan továbbmehet e dolgok mellett. A müvészek azonban szintén társas lények, akár a czipőfelsőrészkészitők, vagy a kazánkovácsok és az ugynevezett kereseti viszonyok, megélhetési problémák a legkeservesebben foglalkoztatják őket. Érdekesek ezek a problémák. Hajdan nem voltak ösztöndijak, nem voltak kormányvásárlások, a müvész mindamellett — az adott viszonyokhoz képest — becsületesen boldogult. A müvészettörténet számos olyan kiváló embert mutat ugyan fel, aki szegénységben és nyomoruságban halt meg és csak évtizedek, sőt századok mulva szerzett dicsőséget, de még több nagy müvész már életében teljes elismerésben, hódolatban és — ami a fő — kincsekben részesült. Igy a renaissance nagy alakjai, csaknem kivétel nélkül. Az ujabb gazdaságtörténeti kutatások egyik legérdekesebb ága az, amely hosszu századokra visszamenően megállapitja bizonyos foglalkozási ágak kereseti viszonyait. Ami a müvészetet illeti, az ismert forrásokban számtalan adat áll rendelkezésre és ha valaki fel fogja dolgozni ezeket a pénz mindig elsőranguan fontos, mindig izgató szempontjából, helyenként meglepetéssel fogja konstatálni, milyen drága volt hajdan a jó vászon és milyen keresett. Ma legfeljebb drága. Az ár talán nem hanyatlott. A kereslet annál inkább, amióta összes lemenő ivadékaiban meghalt a jó, a bőkezü Meczénás, akihez egyébiránt Magyarországnak alig volt igazán szerencséje. A mi képzőmüvészetünk akkor kezdett fellendülni, akkor kezdett csak lenni, amikor a pápai, fejedelmi, nagyuri háztartások udvari müvészete, kitartott, de legalább kitartott müvészete kiment a divatból és amikor az egész világ festői, szobrászai ama nagy probléma előtt állottak, hogyan lehetne a kisszámu, de hajdan bőségesen buzgott arisztokratikus forrásokat sok apró polgári kutacskával pótolni. Ez a pótlás teljes mértékben a leggazdagabb kulturországokban sem sikerült még. Annál kevésbé nálunk.

Néhány esztendővel ezelőtt, amikor még ujjal mutogattak az olyan jókabátos emberre, aki szocziáldemokrata eszmékkel kaczérkodott és amikor szokás volt még kis ujságczikkecskékben nem a szocziálista mozgalmat, hanem a leendő szocziálista államot nagyképüen kritizálni, állandó kifogás, panasz, argumentum volt az, hogy a szocziálizmus meg fogja ölni a müvészeteket. Mosolyogni való kifogás, mert hát, hogy emberek éhen ne haljanak, meg ne fagyjanak hajlék hijján, az mégis csak fontosabb, mint egy szonátaestély léte vagy nemléte. Még inkább nevetséges ez a kifogás ma, amikor a müvésztársadalom szocziálizmus nélkül is hihetetlen arányokban gyöngül az anyagiakat illetőleg. A mi sejtésünk az, — és megint müvészetgazdaságtörténeti kutatók dolga volna e sejtést formulázni, felderiteni, tudományosan megállapitani — hogy a müvészek maguk, mint szocziétás, soha sulyosabb krizisen nem mentek át, mint a polgári társadalom kialakulása alkalmával. Nem sirjuk vissza a régi jó időket. Az a kor, amely Rafaelnek egy ifju herczeg pompáját biztositotta, sárga foltot hordozó őseinknek aligha volt kedvező. Tudjuk azt is, hogy a müvészetnek anyagi boldogulása szempontjából is megvan a maga jövője, annál biztosabb jövője, minél tisztább és teljesebb lesz a demokrata kulturmozgalmak érvényesülése. A mai nemzedék azonban megsinyli a maga átmeneti idejét és fájdalmas érdeklődéssel tekinthet vissza a multba. Az történt, hogy a polgárság ma még egyáltalában nincs uralmon, de átalakitó hatását mindenütt érezteti. Megszüntette egyebek között amaz arisztokratikus fényüzést, amely hajdan a müvészetek éltetője volt. Mert talán nem kell bizonyitani, hogy a mai gazdag ember éjszakai dőzsölése szerény apropénzszórás a várurak hetekig tartó lakomáihoz képest. A ruha világosan mutatja az idők változását. A mi udvari bálainknak még bizonyos kivételes szint biztosit a magyar gála. Hasonlórangu párisi estélyen azonban Montmorency herczeg frakkja ugy árra, mint kiállitásra nézve alig különbözik a legszerényebb jelenlévőétől. A nagyurak csudálatosan gyorsan tanulták meg a polgári szerénységet. Az óriási vagyonok még megvannak, az udvari festők azonban odatüntek, oda, ahová az udvari bolondok. A püspökségek ma sem jövedelmeznek kevesebbet, mint hajdan. Hol van azonban az az Esterházy gróf, a hajdani egri püspök, aki egy páratlanul szép lyceumon kivül épittetett vagy ötven plébániatemplomot? Hol maga az ősforrás, a pápai bőkezüség? Hol a királyi udvarok köré sereglő müvészsereg? Ezek mind természetszerüen tüntek le, anélkül, hogy a pótlásukra természetszerüen hivatott intézmények még tökéletesen kiépültek volna. A kapitálizmus e ponton nem pótolhatta a feudális urakat, sőt valószinüleg rontott a helyzeten, mert a ládában heverő aranytömegbe sokkal könnyebb volt belényulni és kimarkolni belőle egy csomót müvészi hiábavalóságokért, mint a koronajáradékot vagy egyéb papirt pénzzé tenni.

Sokan zengik a takarékosság dicséretét: mi azt hiszszük, a polgári világ legszomorubb eredménye, hogy takarékosságra tanitotta azokat, akiknek kétmarokkal kellene a kincseket szórniok. A luxus, a magasabbrendü fényüzés létalapját vonta el igy: a tehetségek százait kárositotta meg és magukat a királyokat is rávezette arra, hogy a legelső embereknek nem muszáj ugyan a pénz értékét ismerniök, de ha már az összegek megitélésénél ugyis tévednek, hát inkább lefelé tévedjenek, mint fölfelé.

L. G.

— —

Grafika. A nagy kiállitások keretében alig jut hely a grafikának. Talán jól is van ez igy. Intim és diszkrét, arisztokratikusan visszahuzódó lénye alig érvényesülne a hangos vásári zaj közepette. A rézzel, fával vagy kővel nyomtatott lapokat nem lehet falakra dobálván, sorsukra bizni, várva, hogy valaki észrevegye közülök azokat, amelyek legjobban kiabálnak. Egyikük se kiabál ugyanis. Megvárják, mig közel jön hozzájuk, aki irántuk már eleve érdeklődik, megnézi őket közelről, gondosan, igyekszik követni még a tü, a préselő henger nyomát is. A grafikai lapok szépségei csak alapos, benső ismeretség után érvényesülnek: ezért oly nehéz a tömegek figyelmét felkelteni irántuk, ezért maradnak oly sokáig az amatőrök egy szükebb körének kedvenczei, holott technikai és gazdasági — ezerszer elmondott — okoknál fogva alkalmasok széles néprétegek müvészi igényeit kielégiteni. Magyarországon egy fiatal és ambicziózus testület, a *Magyar Grafikusok Egyesülete* igyekszik e finom müfaj müvészei és a közönség között kapcsolatot létesiteni. Az elmult héten nyitotta meg meglepően gazdag kiállitását a Nemzeti Szalonban és kollekciójának az sem árt, hogy akvarell- és pasztellfestők nem mindig elsőrangu dolgaival keverték össze. A legmegbecsülendőbb e grafikai kollekcióban az együttes és az egyéni képességek folytonos fejlődése. Kellő érdeklődés, elismerés hijján is egy egész sereg ember fejleszti egyszerre kiválóbbá a maga kifejezési módjait. Sok száz képpel dicsekvő tárlatokon alig akad ennyi jó darab. *Baransky* E. László, *Lénárd* Róbert, *Olgyai* Viktor nagyobb kollekcziói régi jó kvalitásaikkal teljesek. *Vagner* Géza egyre merészebb, egyszerübb, Notre-Dame akvatintáján a technika és az ábrázolás bátorsága egyenesen frappáns. *Conrad* Gyula magyaros izü fametszetein a szinek

értékelésének egy uj és biztató utjára fordul, olaszországi rézkarczain pedig a matériában való biztosság irigylendő fokára emelkedik. *Vadász* Miklós ismert szép karczain kivül bravuros czeruzarajzaival meglepetés azoknak is, akik már régen s tálentuma szerint méltányolják. *Zádor* István kisérletei érdekesek és frissek. *Székely* Andor linoleummetszetei, *Tichy* Kálmán szines akvatintái, *Raáb* Ervin, *Nagy* Sándor dolgai között is kitünőek akadnak, *Kubinyi* Sándor szines nőalakja pedig a tárlat legjobb darabjai közé tartozik. Az akvarellfestők között kétségen kivül a legöntudatosabbak egyike *Boemm* Ritta, aki, ha tulzásokba téved is, ismeri a maga anyagát és felhasználásukat kitünően érti. A régi erejében jelenik meg ujra *Szmrecsányi* Ödön. Hazai témákhoz tért vissza és pompás karikaturái gazdagok a humor ritka kincsében. Nagyon finomak *Freskay* pasztelljei. *Csánki* Dénes, *Góth* Móricz, *Körösfői-Kriesch*, *Kövér* Gyula, *Major* Jenő, *Nagy* Sándor, *Pogány* Vili, *Rózsafi* Dezső, *Tuszkay* Márton képei emelik a tárlat e részének nivóját.

IRODALOM.

Lovik Károly uj könyvei.

(*A préda.* Regény. — *Egy barátságos ház története.* Regény. Singer és Wolfner kiadása. 1911.)

1.

Lovik Károly irásai alatt mindig ott lüktet valami fojtott indulat, amit talán belső témának nevezhetnék s aminek sulyt és értéket az irómüvészen kivül egy mindent megértő, mindenbe belenyugodott, kissé szomoru hangu, de erős és mély érzésü egész ember ad. Az igazság és hazugság ősi harcza ez az alig kivillanó s csak nagyon kevesek számára megnyilatkozó tendenczia. Az a harcz, amely bár rég el van már döntve a hazugság javára, mégis ott kisért az Igazság és Hamisság naiv történetétől kezdve mindazok könyvében, akik az életet komolyan nézik s akiknek éppen ezért rá kellett jönniök arra, hogy a nevető és siró ember végső konzekvencziái nagyon közel érnek egymáshoz. Négyöt év előtt, mikor az *Őszi rózsa* novelláit olvastam, éreztem már valami ilyesfélét s most, hogy letettem ezt a két, szomoru akkordban végződő regényt, tisztán áll előttem az iró legigazabb problémája: az élet csak hazugságon épülhet föl. És ez nem a poéta érzelmes póza, nem egy finom, stilusos irodalmi attitude, hanem kegyetlen, brutális megbizonyosodás. Aki áttöri a vasgyürüt, aki elindul a maga igazsága után, — de van-e hát csakugyan más? — az beszennyezve, megcsufolva bukik el. Hazudni kell, nem müvészi módra, a Wilde Oszkár aforizmái szerint, hanem kényszeredetten, elfáradva, meggyőződés nélkül, százszor előlről kezdve. Morális és társadalmi kapcsok, viszonyok és megnyilvánulások csak hazug alapon állhatnak fönn, s ha akad egy-egy ember, — mindegy, hogy a barátságos ház, vagy egy óbudai nyomorult szobaszeglet lakója — aki elindul a maga utján, a maga életét élni, függetlenül mindentől, ami az eddigi életét körülvette és kitöltötte: összetörik. Hogy jól van-e ez vagy rosszul, afölött az iró nem vitatkozik. Mindössze egy kis keserű mosolyt látunk elsuhanni a szája szegletén. Diszkréten, szemérmesen rejti el az érzést s csak egy szinte véletlenül kimondott szó árulja el, hogy sajnálja azokat, akik mosolyogva kezdik az életet, mert tudja, hogy minden örömöt könnyel kell megfizetniök.

2.

Szereti az erős, bátor és egészséges embereket, de valahogy ugy, ahogy Turgenjev szerette Bazarovot. Szereti őket, mert át fogják hágni a hazugság békóit és tönkre kell menniök. Hogy maguk mennek-e az igazságuk, a tragédiájuk felé, vagy az jön-e feléjük: mindegy. Egy nap találkoznak. —

A barátságos ház gazdája, Farkas ügyvéd, behunyt szemmel jár az élet kuszált szálai között, mint a gyermek, aki naiv és mosolygó arczu. Ez az ember, ha egyszer kinyitja a szemét, nem birja el a korlátokat. A felesége mindent lát és mindenben megnyugszik. A dolgokon nem lehet változtatni, azok függetlenek tőlünk s az eseményekbe csak belekapaszkodhatunk, de nem irányithatjuk azokat. Hanem egy nap ebben a csendes rezignáczióban kigyullad a láz tüze, az uj, az igazi élet forró igérete. És a jó, a becsületes, a szelid asszony elindul a maga igazát keresni a férje, a lánya életén, boldogságán keresztül is. És ugyanabban az órában kopog be Farkas ügyvéd ajtaján is az igazság. Az igazság, amely rombol, amely komisz és boszut áll az egész emberiségért egy emberen. A józan és üresszivü Szakál igazsága, a pedáns, formákhoz ragaszkodó és mindent a saját hasznára kizsákmányoló polgár igazsága. Kell-e hát igazság? Itt van, vágyakoztatok utána, éreztétek, nagyszerünek sejtettétek, mint egy májusi este lágy, pasztelles kétségében az igérkező nyár aranyos forróságát. De augusztusra kiég a mező füve és lesárgul az akácz levele. Mire volt jó a nyár?

És a *Préda* is erről beszél.

Mi magunk, elvonatkozva mindentől, a lelkünk legmélyén is át vagyunk szőve hazugsággal, de csak igy tudunk élni. Egy hazugságért elpusztitunk másokat, mert az a hazugság akkor a levegő és nélküle megfulladnánk. Az igazság egy szurtos, nyomorult sarokban gubbaszt valahol egy elzüllött asszony s egy sikkasztó hamiskártyás álma fölött. És erről nem tehet senki, ebben nem hibás sem a rendőrfőnök, sem a tolvaj. Ez egyszerüen igy van, — nézz körül, felebarátom, és hazudj magadnak tovább szines sugarakat az életedbe, ha élni akarsz.

És ez nem lehet tévedés, ez az egy dolog kétségbeejtően igaz, hiszen megolvasható már a mesében is, amely az Igazságról és Hamisságról iródott.

3.

Lovik Károly realista s a romantika csak annyiban jut nála szóhoz, amennyiben az minden müvészetre tartozik. Szereti egészen kianalizálni, szétbontani az embereit s megmutatni bennük mindent, aláhuzás nélkül, jóságot és gyengeséget egyformán. Elrejtett, nehezen hozzáférhető, sötét zugok mélyén csillantatja meg a napfényt, amely a leghitványabb pók hálóján is szétszórja aranyát és mindenütt talál értékes és érdekes dolgokat. A miliőt nem tartja nagyon fontosnak — befelé, a lélek mélyén intéződnek el a komédiák és tragédiák — s egy-két markáns vonással inkább csak jelzi a hátteret, amelyből az alakjai annál plasztikusabban bontakoznak ki.

Szines és közvetlen minden irása, de legkivált a novellái, amelyeknek eleven, kitérés nélkül előrerohanó tragikus lüktetését regényeiben is kitapinthatjuk. Inkább novellista, mint regényiró, amit különben stilusa is elárul. De ha a *Prédá*-t — a legmagasabb szempontból mérve — nem is tartjuk igazi regénynek, épp ugy, mint például Maupassant *Yvette*-jét, mint novelláról, csak a legnagyobb becsülés hangján szólhatunk róla.

Szép, értékes, erős könyvek a Lovik Károly uj regényei, amiken keresztül egy igazán nagytalentumu irómüvész s egy, a maga életét élő, egész ember meleg szivdobbanását érezzük meg. Okos és mély könyvek és szomoruak, mert igazak.

Kárpáti Aurél.

Máb királyné. Dánielné Lengyel Laura ezzel a czimmel adta ki egy kötetbe foglalva huszonkét novelláját. Ha otkolonnal avagy levendulával szagositott vizbe pár darab czukrot dob az ember és azután még czitromlevet is facsar belé, az nagyon jó és főképpen nagyon egészséges ital. Nem gondolnám, hogy az a Grimm-meséknek és swifti elképzeléseknek a nyomán induló világ, amelyik ennek a kötetnek a czimadója, házi orvosságul is ezt az italt akarná használni, de Dánielné Lengyel Laura kegyetlen az alakjaihoz is, az olvasóihoz is és ezt az italt nyeleti le velük befelé, kifelé egyaránt. Nagyon egészséges ez a könyv, hiszen maga a szerzője is beismeri, hogy »szinte bőszitően egészséges vagyok«. És az egészség valóban nagyon jó dolog, az ember sokáig él tőle és tisztességben meg is öregedhetik. De ami jó az életben, az guvernántizüvé válik az irodalomban. A Lengyel Laura huszonkét novellája mind ugy egy sipra jár, mint a régimódi verklik áriái és mindig ugyanazt a témát nyaggatja, mindig ugyanabban a hangnemben, amig azután végül szerencsésen el nem altatja az olvasóját. Valami uj, valami invencziót, valami irodalom, — az semmi nincsen ezekben az öreg és egyhangu novellákban, ugy hogy az ember a huszadik század kezdetén szinte elcsodálkozik, hogy akadt még mód rá, hogy a mai magyar irodalom reneszánsz-küzdelmébe ilyen régimódi hang is beleszólhasson. És még csak szólni sem tud igazán, mert még az irásnak a külső formái is messze távol állnak ettől a könyvtől. Ámbár kitünő iskolába járhatott volna, Lengyel Laura még azt sem tanulta meg, hogy Máb királynénak nem »fátyola«, hanem fátyla van, a mondatszerkesztése gyámoltalanságára pedig hirtelen és találomra vett például irom ide a könyvéből ezt: »Az Isten mély álmot bocsátott a leány szemére s mikor felébredt, riadtan nézett maga körül«. — Semmiféle haszna vagy oka, vagy czélja ennek a könyvnek ma már nincsen. Tanulság is csak egy lehet belőle és ez az, hogy a Gaskellné-Braddon-Croker-féle angol guvernánt-irodalom még ma is találhat helyet magának, amelyen keresztül beleférkőzzék a ma már egészen más magyar literaturába. *(Ch. V.)*

KÖZGAZDASÁG.

A Magyar Agrár- és Járadékbank Részvénytársaság igazgatósága *Szathmáry* Gyula és *Tedesco* Ármin czégvezetőknek az igazgatóhelyettesi czimet adományozta; *Nagy* Géza főtisztviselőt czégvezetői jogosultsággal ruházta fel.

Az Első magyar általános biztositó társaság márczius 18-án tartott közgyülése tudomásul vette az igazgatóság jelentését, amely előrebocsátván, hogy az alaptőkefelemelési müvelet, melyet a folyó évi január 10-iki rendkivüli közgyülés határozott el, teljes sikerrel máris befejeztetett, megállapitja, hogy az 1910. üzletév 5,052.904 K tiszta nyereséggel zárult, amelyből a közgyülés határozata alapján a mult évi 500 K = 25%-kal szemben az idén részvényenként 700 K = 35% osztalékot fizetnek az alapszabályszerü levonások után. A tartalékok közül ezuttal az üzletév nyereségéből a külön tartalék nyert rendkivüli emelkedést, ugy hogy az előző évi 5,460.085 K-val szemben 7,314.555 K-ra növekedett, a többi tartalékoknak az alapszabályszerü részeltetésen felüli rendkivüli növelése az alaptőkefelemelésen nyert összegből történik. Az alaptőkefelemelésre vonatkozó elszámolás már az 1911. üzletév mérlegébe tartozik. A társaság félszázados évfordulója emlékére alkotott 500.000 K hazafias köz- és jótékonyczélu alapból a krassószörénymegyei árvizkárosultak még a mult év folyamán 10.000 K segélyben részesültek, az alapnak folyó évben kiosztandó 20.000 K kamathozamát pedig felerészben az Országos gyermekszanatórium és felerészben a Szeretet gyöngeelméjüeket és siketnémákat gyámolitó egyesület nyerte el. Ezenkivül a közgyülés, mint évenként rendesen, köz- és jótékony czélra 25.000 K-t szavazott meg a társaság évi nyereségéből. Végül a részvényesek nevében Imrédy Kálmán udvari tanácsos meleg köszönetet mondott az egész kormányzótestületnek az elért kitünő eredményért, külön is méltatva az üzlet irányitásában nagy konczepczióju, intézésében pedig fáradhatatlanul gondos vezérigazgatónak, Ormody Vilmos főrendiházi tagnak kiváló érdemeit.

Az »Anker« élet- és járadékbiztositó-társaság (Magyarországi igazgatóság Budapest, VI. ker., Deák-tér 6., Anker-palota). 1911 február havában benyujtatott a társaságnál 869 ajánlat 7,209.534 K biztositott összegre és kiállittatott 565 kötvény 6,839.421 K összegre. Dijak fejében bevett a társaság 1,811.867 koronát, elérés és elhalálozás folytán kifizetett 1,321.253 koronát. A január—február havi időszak alatt benyujtatott 2358 ajánlat 19,435.171 koronára és kiállittatott 2034 kötvény 16,979.107 koronára. Ugyanezen időszakban dijakért 3,741.867 koronát vételezett be a társaság, elérés és halálesetek folytán pedig 1,671.253 koronát fizetett ki. A társaság vagyona 1909 december 31-én 186 millió korona, biztositási állomány 573 millió K, halálozások és esedékessé vált elérési biztositások folytán a társaság fennállása óta 379 millió korona fizettetett ki.

HETI POSTA.

Arad. *S.* A felfogásunkat annak az apostolnak müködéséről hajszállal sem módositja az ön különvéleménye. Ha ön még néhány hónapig figyelemmel kiséri munkásságát, igazat ad majd nekünk. Hogy ki liberális, azt nem a programmja, nem is az apja után örökölt jó hire, de a tettei után kell megitélni. S annak az urnak a tetteit mindennek mondhatjuk, csak liberálisnak nem.

Recitativo. Némi változtatással közölni fogjuk. Azonban más nevet teszünk alája. Ha eziránt lennének óhajtásai, tudassa velünk azokat.

G. G. A kéziratokat nem kaptuk meg.

Budapest. *F. A.* Semmi sem okolná meg a közlését.

Nem közölhetők: Végzet. Mikor a nap lemegy. Az én sorsom. Vigasztalás. Hiába. Vallomás. Reménység. Nyomoruság. Tavaszi vers. Ő hozzá. Melanchólia. Szonett. Thanatos és az ember.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Husvéti kirándulás Olaszországba és a római kiállitásra. *A Központi Menetjegyiroda* az idén is megismétli évek óta nagy sikerrel rendezett husvéti társaskirándulását Olaszországba, amely a *római kiállitás* és az ez alkalomból rendezett nagy ünnepségek folytán különösen érdekesnek igérkezik. A kirándulók utközben *Veneziát és Firenzét* is megtekintik és *Rómában* 6 napig tartózkodnak. *A minden tekintetben elsőrangu* utazás összes költsége 420 korona. Részletes prospektust dijtalanul küld a *Központi Menetjegyiroda: Budapest, IV., Vigadó-tér 1.*

Budapest elragadóan szép hegyvidékére (budapest-visegrád-nagymaros-dömösi vonal) *és a természeti szépségekben gazdag Aldunára,* a világhirü *Kazánszoros, Vaskapu* (Ada-Kaleh-sziget) és *Herkulesfürdő* gyönyörü tájékára kellemes kirándulások tehetők a *Magyar Királyi Folyam- és Tengerhajózási Részvénytársaság gőzösein.* A *Kisduna-ágban* (Budapest-Dömös között) közlekedő gőzösök Budapest-balpart Eötvös-térről d. e. 8.30, d. u. 12.30 (utóbbi vegyes járat május 16-tól csak Dunabogdányig II. és III. osztálylyal), továbbá d. u. 2.20 és 5 órakor — utóbbi csak julius 1. és augusztus 31. között — indulnak (Budapest-jobbpart Pálffy-térről 10 perczczel később) s Szentendre, Leányfalu, Tahitótfalu, Tahi, Dunabogdány, Kisoroszi, Visegrád és Nagymaros érintésével Dömösig közlekednek. Visszafelé Dömösről reggel 5 óra, d. u. 12.45 (utóbbi csak julius 1. és augusztus 31. között) és este 6.30-kor (Nagymarosról és Visegrádról mindenkor 20, illetve 25 perczczel később) indulnak a hajók és érintik a már fentebb felsorolt állomásokat. Ezenkivül Dunabogdányból este 9 órakor egy vegyes járatu gőzös (május 16-tól kizárólag II. és III. osztálylyal) is közlekedik. A menetdijak a helyi járatu gőzösökön való utazásra *rendkivül mérsékeltek.* A főváros közelében nyaralók előnyére, igen mérsékelt áru jegyfüzetek is adatnak ki. Az államhivatalnokok részére szolgáló jegyfüzetek ára különösen mérsékelt. Csoportos iskolai kirándulók *köznapokon* 50%-os menetdijkedvezményben részesülnek. Az *aldunai vonalon* a világhirü Kazánszoroson át a modern kényelemmel berendezett szalóngőzös Zimonyból Orsova felé minden vasárnap, kedd és pénteken, Orsováról Zimony felé pedig minden hétfő, csütörtök és szombaton közlekedik. (A Zimonyon át történő utazásnál Zimonyban már este hajóra lehet szállani s az éjszakát ott tölteni.) Ez utra — esetleges herkulesfürdői időzéssel egybekapcsolva Budapestről kiindulólag — rendkivül mérsékelt, 30 napi érvényességgel biró, a vasuti és hajóutra szóló kombinált menettérti jegyek adatnak ki Budapest keleti és nyugati pályaudvarokon. Különféle nyelvü képes ismertető füzetek a Magyar Királyi Folyam- és Tengerhajózási Részvénytársaság igazgatóságánál, továbbá a társasági személyhajókon és hajóállomásokon dijmentesen kaphatók.

Budapest, 1911. — Nyomatott az Athenaeum irodalmi és nyomdai r.-társ. betüivel.